



จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน

วิทยานิพนธ์

ของ

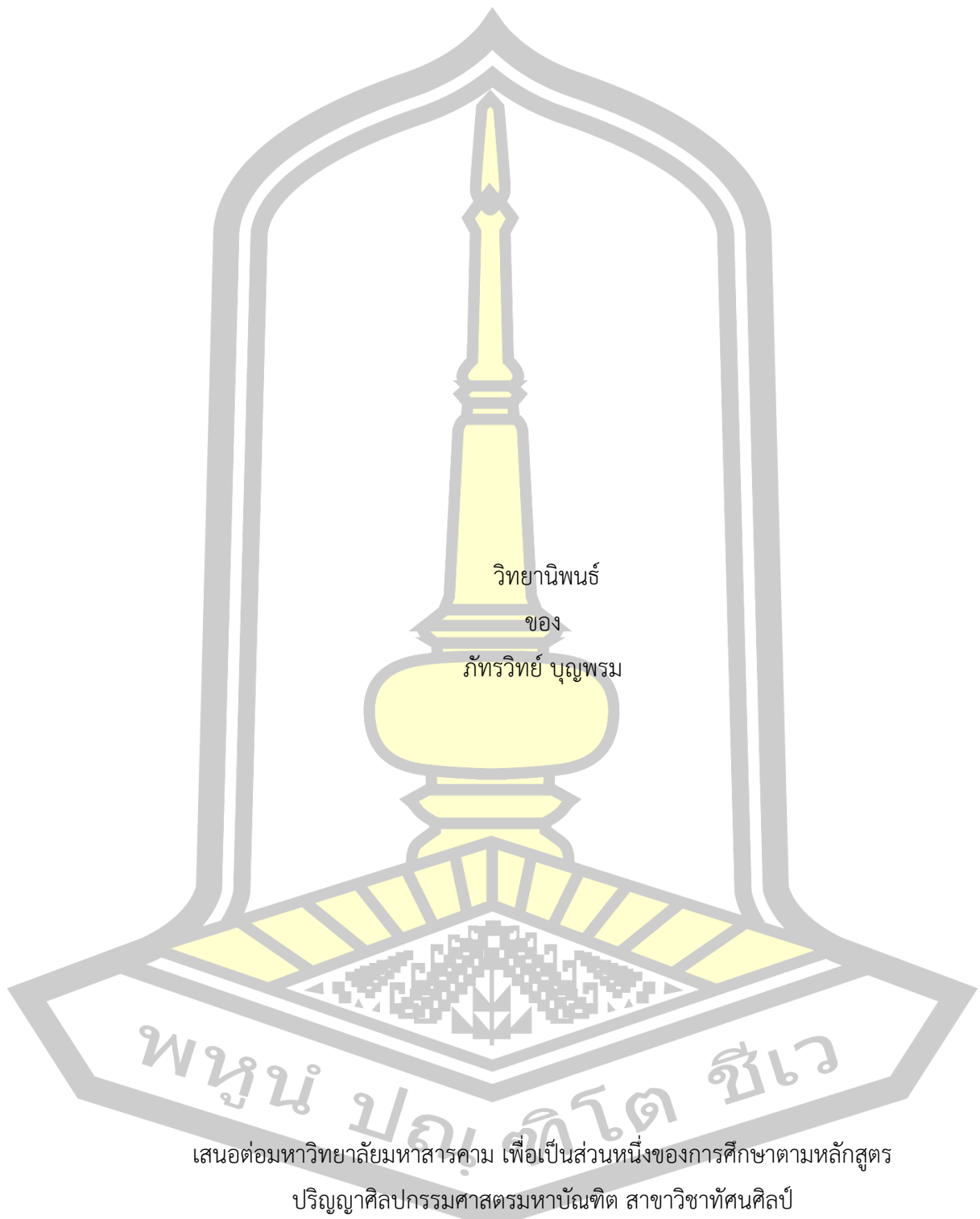
ภัทรวิทย์ บุญพรม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์

มิถุนายน 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน



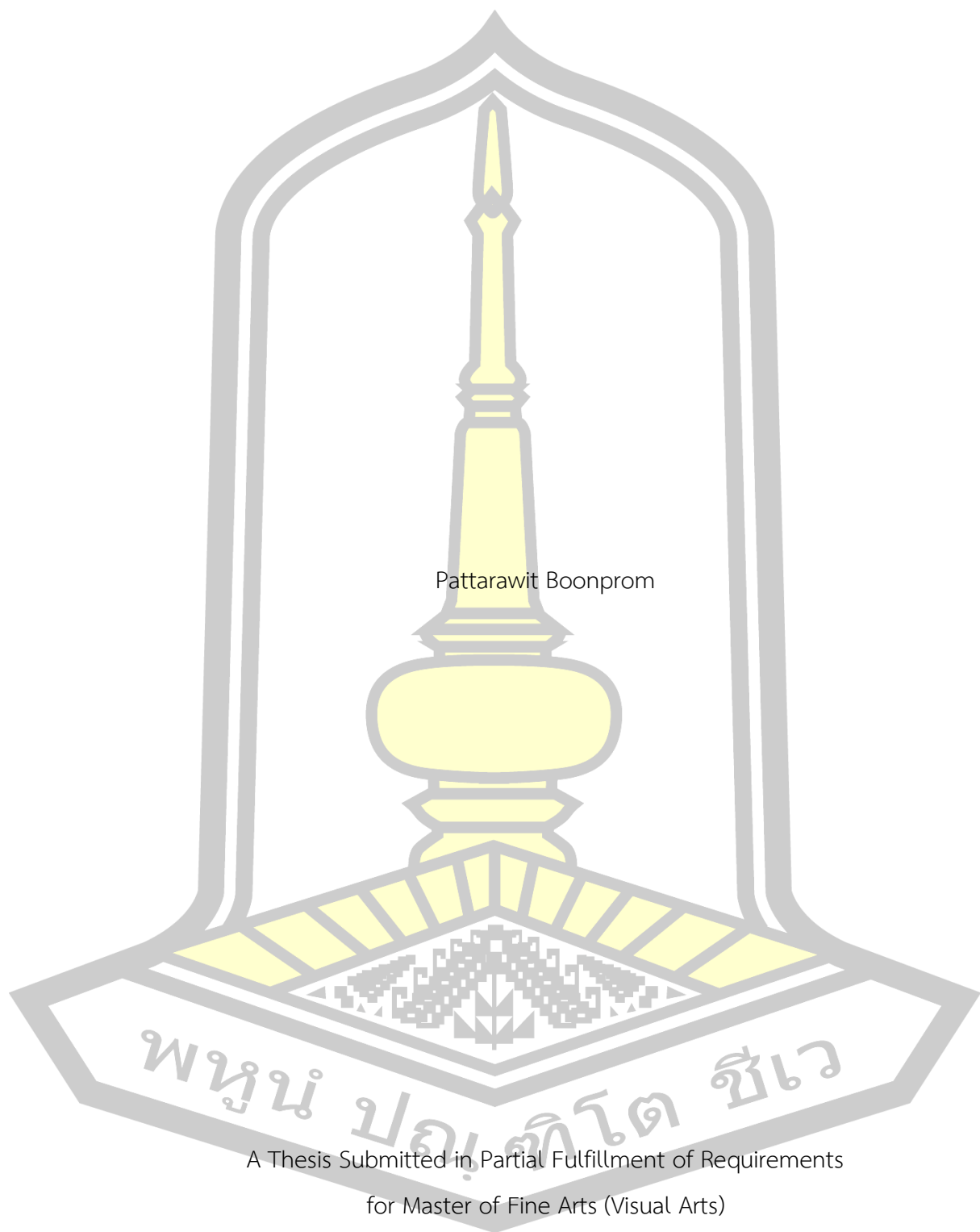
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์

มิถุนายน 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Spirit of Isaan Ceremony



Pattarawit Boonprom

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Fine Arts (Visual Arts)

June 2020

Copyright of Mahasarakham University



คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายภัทรวิทย์ บุญพรม
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาทัศนศิลป์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ศ. พงศ์เดช ไชยคุตร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. บุญทัน เชษฐสุราษฎร์)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. สุชาติ สุขนา)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. สมพร รอดบุญ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

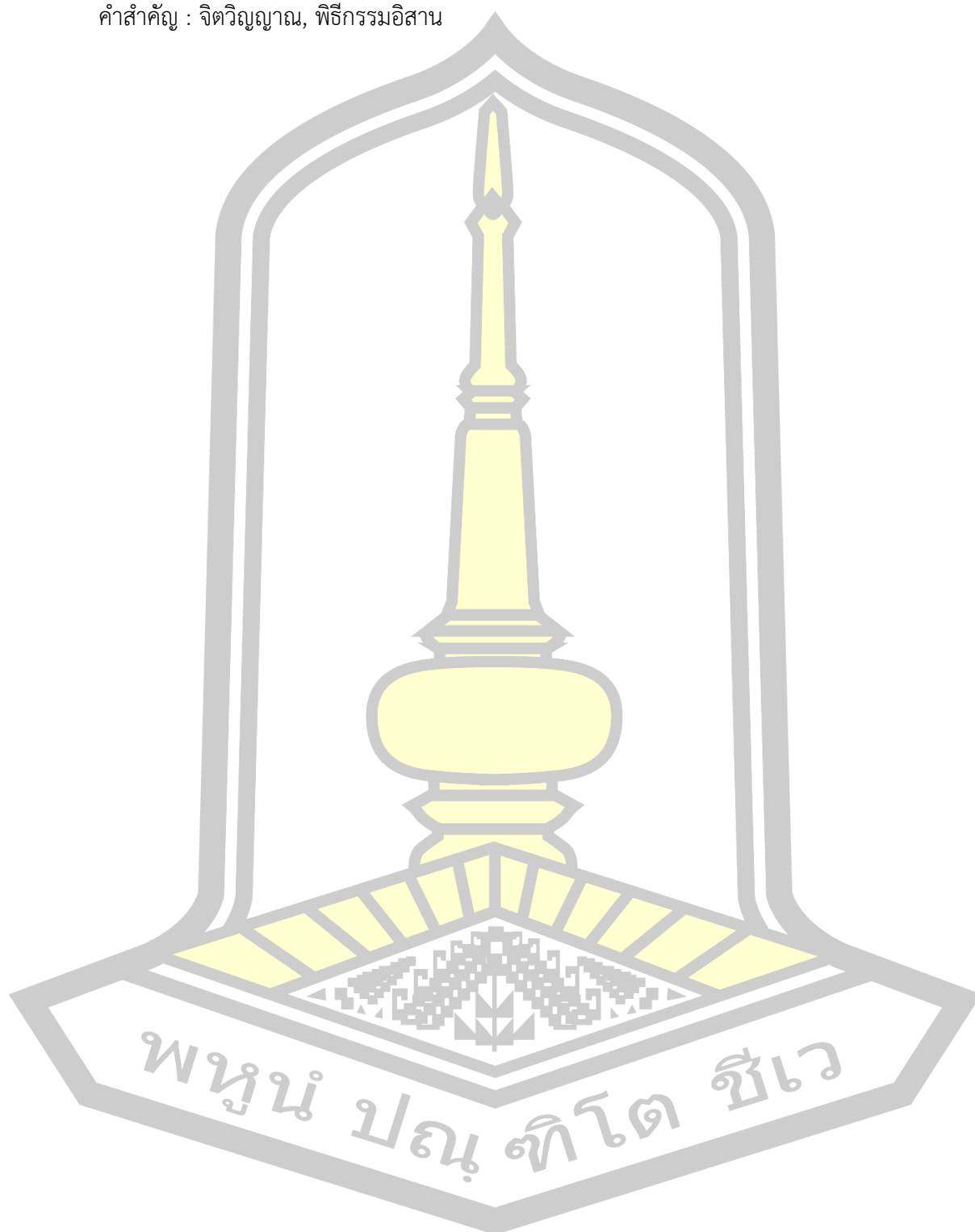
ชื่อเรื่อง จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน
 ผู้วิจัย ภัทรวิทย์ บุญพรม
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ บุญทัน เชษฐสุราษฎร์
 ปริญญา ศิลปกรรมศาสตรมหา สาขาวิชา ทัศนศิลป์
 บัณฑิต
 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2563

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์เรื่อง จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา เรื่องราวที่เกี่ยวกับพิธีกรรมการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยตามความเชื่อของคนอีสาน การค้นร่นแสวงหาแนวทางในการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงใน ความเชื่อ ดั้งเดิมที่แฝงความหมาย และก่อเกิดเป็นแบบแผนการประกอบพิธีกรรมผีฟ้าหมอลำทรง ในการ สร้างสรรค์ครั้งนี้รวบรวมข้อมูลจากสภาพแวดล้อม ได้แก่การประกอบพิธีกรรมหมอลำทรง รำผีฟ้าที่ ถูกบันทึกไว้จากการประกอบพิธีกรรมจริง ในสื่อวีดิทัศน์ตามแหล่งค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตข้อมูล จากเอกสารเกี่ยวกับและอิทธิพลจากผลงานศิลปกรรมของรูปแบบการสร้างสรรคและการจัดวาง องค์ประกอบของผลงานศิลปินในยุคปัจจุบันที่มีลักษณะผลงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันโดย ผลงาน สร้างสรรคได้แสดงออกในลักษณะของ ศิลปะการแสดงสด (Performance) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกผ่านรูปทรง แสดงออกเรื่องราวของการประกอบพิธีกรรมอันได้รับแรง บันดาลใจมาจากบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความชัดเจนของแนว เรื่อง รูปทรงสัญลักษณ์ และวัสดุกลวิธีและหลักการทางทัศนศิลป์ เพื่อตอบสนองต่อแนวความคิด เป็น ผลงานที่มีลักษณะเฉพาะตน จำนวน 4 ชุด

ผลการสร้างสรรคพบว่าวิทยานิพนธ์ชุด จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน ทำให้ ผู้สร้างสรรคสามารถเข้าใจถึงกระบวนการในการสร้างสรรคผลงานวิทยานิพนธ์และพัฒนารูปแบบที่ เลื่อนนำเสนอเรื่องราวของ จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน ซึ่งมีลักษณะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวในตัว ผลงานแต่ละชิ้นและหามุมมองใหม่ให้ผลงานที่สร้างสรรคมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวสามารถ พัฒนาผลงานสร้างสรรคในช่วงวิทยานิพนธ์และต้องศึกษาในเรื่องของรูปแบบ การจัดองค์ประกอบ มุมมองและเรื่องราวที่ผู้สร้างสรรค จะนำเอาแง่มุมใดมานำเสนอ เพื่อตอบสนองต่อแนวความคิดของ การสร้างสรรคต่อไป

คำสำคัญ : จิตวิญญาณ, พิธีกรรมอีสาน



TITLE	The Spirit of Isaan Ceremony		
AUTHOR	Pattarawit Boonprom		
ADVISORS	Associate Professor Boontan Chetthasurat		
DEGREE	Master of Fine Arts	MAJOR	Visual Arts
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2020

ABSTRACT

This visual arts creation thesis, “The spirit of Isaan ceremony ” consisted of purposes which were to study about the method of treatment according to Isan’s belief. Struggling for escaping from all affliction in traditional Isan’s belief that occulted some meaning in the posture of dancing, atmosphere, music and became a pattern to perform Mor Lam and Phi Fa rituals. The information that was collected to create this artwork included Mor Lam and Phi Fa rituals that were recorded from real events, videos on the internet and got technical influences from artworks of modern times artists that were related. The artworks displayed in the form of performance combined with multimedia conveyed the story of the ritual which was inspired by atmosphere during the ritual, movement of dancing postures, music, lighting, shadows and costumes. The data analysis was clearly analyzed in order to theme, form, technique, and process through visual element and visual principle to satisfy of concept and created as 4 pieces of special character artworks.

The result of this creation was found “The spirit of Isaan ceremony” illustrated the process of creating a thesis and develop the presentation formation which had the characteristics of telling the story in each work and found a new perspective on the works in response to the concept of further creation.

Keyword : spirit, ceremony

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ศาสตราจารย์บุญทัน เซษฐสุราษฎร์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ศาสตราจารย์พงศ์เดช ไชยคุตร ประธาน กรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพร รอดบุญ กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ สุขนา กรรมการสอบ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรพงศ์ เสนไสย ผู้ให้คำปรึกษาถ่ายทอดองค์ความรู้ เกี่ยวกับนาฏศิลป์ในพิธีกรรมแบบอีสาน และชี้แนะแนวทางในการพัฒนารูปแบบงาน Performance Art ตลอดการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ต้นพล เอนอ่อน ที่ช่วยเหลือและ สนับสนุนในทุกๆด้านด้วยดีเสมอมาทั้งทุนทรัพย์และกำลังใจ

ขอบพระคุณเพื่อนๆ น้อง ๆ ในครอบครัวศิลปกรรมศาสตร์ ทิพย์พิสัย สุขสูงเนิน

ธนพล ดาทุมมา ก่อฤศล ส่องแสง พรชัย มูลหอม ชนะชล ภูจิตทอง และอีกหลาย ๆ คนที่ คอยให้ความช่วยเหลือเป็นกำลังใจและให้ความอนุเคราะห์ในสิ่งต่าง ๆ ทั้งยังร่วมฝ่าฟันอุปสรรค นานัปการมาด้วยกัน ผู้สร้างสรรค์ขอขอบพระคุณและจะน้อมรำลึกถึงบุญคุณของทุกท่านตลอดไป

ภัทรวิทย์ บุญพรม



สารบัญ

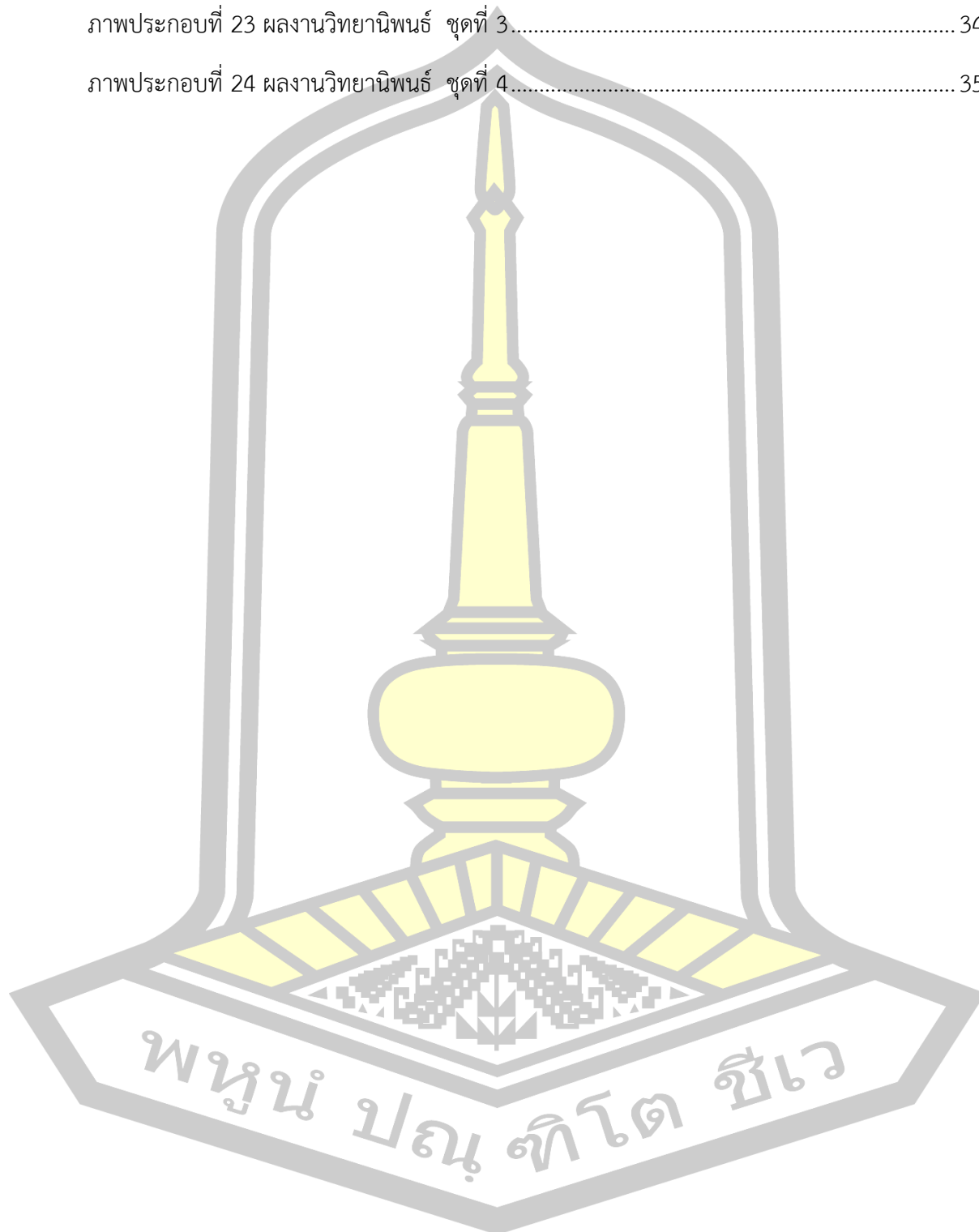
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
บัญชีภาพประกอบ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
แรงบันดาลใจเบื้องต้น.....	1
แนวความคิด.....	2
ความมุ่งหมายของการสร้างสรรค์.....	3
ขอบเขตของการสร้างสรรค์.....	3
การดำเนินการสร้างสรรค์	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์.....	6
ข้อมูลภาคสนาม	6
ข้อมูลภาคเอกสาร.....	12
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ศิลปะแสดงสด (Performance Art).....	12
ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของการลำผีฟ้า	14
ชนบประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับลำผีฟ้า.....	15
ทำนองลำ	16
นาฏกรรมอีสานกับความเชื่อ	16
อิทธิพลจากผลงานศิลปกรรม	17

บทที่ 3 วิธีดำเนินการสร้างสรรค์.....	21
การทำภาพร่าง	21
การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์	22
การสร้างสรรค์ผลงาน	24
1.การสร้างสรรค์ผลงานขั้นที่ 1	24
2. การสร้างสรรค์ผลงานขั้นที่ 2.....	25
3. การสร้างสรรค์ผลงานขั้นที่ 3.....	26
การเผยแพร่ผลงาน	27
บทที่ 4 ผลงานสร้างสรรค์.....	28
ผลการศึกษาข้อมูล	28
ผลงานวิทยานิพนธ์	29
ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะที่ 1	29
ผลงานวิทยานิพนธ์ ระยะที่ 2.....	31
ผลงานวิทยานิพนธ์ ระยะที่ 3.....	33
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	38
จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์.....	38
สรุปผลและอภิปรายผล	38
ข้อเสนอแนะ	40
บรรณานุกรม.....	41
ภาคผนวก.....	43
ภาคผนวก ก	44
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	44
ประวัติผู้เขียน	46

บัญชีภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 บรรยากาศขณะทำพิธีเชิญผีฟ้า	6
ภาพประกอบที่ 2 พิธีรำผีฟ้า ของชาวอีสานใต้.....	7
ภาพประกอบที่ 3 บรรยากาศขณะประกอบพิธีตอนกลางคืน	7
ภาพประกอบที่ 4 หมอนขวัญและไข่ขวัญที่ใช้ในการเรียกขวัญ.....	8
ภาพประกอบที่ 5 การรำผีฟ้าของผู้ร่วมพิธี.....	8
ภาพประกอบที่ 6 หมอส่องกำลังเชิญผีฟ้ามาประทับที่ร่าง.....	9
ภาพประกอบที่ 7 การร่ายรำเพื่อถามไถ่ และเล่าอาการป่วย	9
ภาพประกอบที่ 8 การฟ้อนรำของทุกคนที่เกิดขึ้นจากการเชิญของผีฟ้า	10
ภาพประกอบที่ 9 ผลงานของ ชื่อศิลปิน แจ็คสันพอลล็อก (Jackson Pollock)	18
ภาพประกอบที่ 10 ผลงานของ ชื่อศิลปิน พิเชษฐ์ กลั่นชื่น	19
ภาพประกอบที่ 11 ผลงานของ ชื่อศิลปิน พิเชษฐ์ กลั่นชื่น	19
ภาพประกอบที่ 12 ผลงานของ ชื่อศิลปิน ธนกร สรรยวราภิกุล.....	20
ภาพประกอบที่ 13 ภาพร่างแสดงการจัดเตรียมสถานที่	21
ภาพประกอบที่ 14 การวางแผนการวางจุดการเคลื่อนก่อนแสดงสด.....	22
ภาพประกอบที่ 15 วัสดุ อุปกรณ์	23
ภาพประกอบที่ 16 วัสดุ สถานที่	23
ภาพประกอบที่ 17 การจัดเตรียมสถานที่	24
ภาพประกอบที่ 18 การแสดงสดเพื่อบันทึกภาพเคลื่อนไหว.....	25
ภาพประกอบที่ 19 นำภาพที่บันทึกมาตัดต่อ.....	26
ภาพประกอบที่ 20 นำภาพที่บันทึกมาละตัดต่อเสร็จนำมาฉายลงบนม่านผ้าสีขาว	27
ภาพประกอบที่ 21 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 1	30

ภาพประกอบที่ 22 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 2.....	32
ภาพประกอบที่ 23 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 3.....	34
ภาพประกอบที่ 24 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 4.....	35



บทที่ 1

บทนำ

แรงบันดาลใจเบื้องต้น

ความเชื่อเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ทุกชนชาติ ทุกศาสนาในสังคมไทยถือเป็นธรรมชาติทางความรู้สึกนึกคิด นำไปสู่ สู่ความเข้าใจและการยอมรับนับถือในสิ่งต่าง ๆ และความเชื่อ ก็เป็นสัญชาตญาณและเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับสังคมอีสาน ที่ปลูกสร้างขึ้นด้วยปัจจัยแห่งการรับรู้ด้วยจิตความรู้สึก สติสัมปชัญญะ ก็เกิดเป็นจิตวิญญาณ อันรับรู้ได้ด้วยปัจจัยทั้งปวง ตามที่กล่าวมา และนำไปสู่การกำหนดสิ่งเหล่านี้ เป็นวัฒนธรรมของคนอีสานอย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของคนอีสานในสมัยโบราณ ความเจริญ ด้านวิชาการ มีน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการก่อเกิดและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ที่มนุษย์เชื่อว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดาพระเจ้าภูตผีปีศาจ ดังนั้น เมื่อปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า อุทกภัยอัคคีภัยและวาทภัย ต่าง ๆ ขึ้น คนอีสานก็เชื่อว่าสิ่งเหล่านั้น ล้วนเป็นสิ่งที่มิอาจหลีกเลี่ยงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตน ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขให้ได้ ด้วยตนเอง บางอย่างที่เกิดขึ้นก็เป็นเหตุการณ์ที่อำนาจประโยชน์แต่บางอย่างบางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตน คนอีสานจึงพยายามที่จะคิดค้นวิธีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในทางที่ดี และเกิดความสุขต่อตนเอง จากการกระทำของสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติ ในลักษณะของการประกอบพิธีกรรม หรือข้อปฏิบัติที่เป็นแบบแผนเป็นขนบยึดครองขึ้น

คนอีสานเชื่อในเรื่องของอำนาจสิ่งลี้ลับ ผี เทวดา ผีบรรพบุรุษ เชื่อในอำนาจลี้ลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นอิทธิพลจากความเชื่อแบบเทวนิยมตามแบบอินเดียโบราณ รวมทั้งความเชื่อ + ศรัทธา ในตัวบุคคล สำคัญในแผ่นดินอีสาน แก่ขยายและฝังลึก ก่อเกิดเป็น จิตวิญญาณแห่งความเชื่อและศรัทธา จากรุ่นสู่รุ่นและทำให้คนในสังคมแสวงหาการกระทำกิจกรรมบางอย่าง เพื่อให้ชีวิตรอดพ้นจากบ่วงภัยพาล ทั้งหลายและมีชีวิตที่อยู่ดีมีสุขนั่นเองพิธีกรรมการบวงสรวง เช่นสรวงบูชา ผีฟ้า หมอลำทรง (บางสังคม) เกิดจากความเชื่อความศรัทธา Believe การยอมรับว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ก่อเกิดขึ้นนั้นเป็นผลดีในการยึดถือปฏิบัติตามถือเป็นเหตุของครรลองแก่คนทุกรุ่น มีการสร้างสรรค์รูปแบบของพิธีกรรม การพ่อนรำ ประกอบการขับลำ การประพันธ์บทกลอนเพื่อใช้ในการสื่อสารกับสิ่งเร้นลับของคนอีสานกลุ่มนี้คือการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับว่า สิ่งเร้นลับเหล่านั้นคือความจริง หรือเป็นสิ่งที่ คนอีสานไว้วางใจ และสร้างเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อ นั้นไว้ในรูปแบบของ ความเป็นนามธรรมทางความคิด ความรู้สึก เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อที่ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีข้อเท็จจริงใด ๆ ตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ (พีระพงศ์ เสนไสย, 2561 : สัมภาษณ์)

ด้วยพลังแห่งความเชื่อความศรัทธา ที่ถูกหลอมรวมกลายเป็นหนึ่งจิตวิญญาณที่ผู้สร้างสรรค์ ได้ซึมซับ รับรู้ และฝังลึกในกายและจิตใจ ผ่านกระบวนการสั่งสมสืบสาน มาเป็นเวลายาวนาน ที่ได้รับรู้ ได้เห็น และเชื่อว่าการ ทำสิ่งเหล่านี้หรือคิดคล้ายตามมีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งเหล่านั้นแล้วนั้น จะเกิดผลดี ต่อชีวิต ด้วยเหตุนี้ ผู้สร้างสรรค์ จึงต้องการที่จะถ่ายทอด เรื่องราวที่เกี่ยวกับความคิด และ องค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับพิธีกรรม การบำบัดรักษา ความเจ็บป่วย และการดิ้นรนแสวงหาแนวทาง ในการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ของคนอีสานในรูปแบบการประกอบพิธีกรรมผีฟ้า หมอลำ ทรง บอกเล่าแนวความคิดในการสร้างสรรค์ อันสะท้อนให้ข้อเท็จจริงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตนั้นต้อง จำยอมให้สังขาร อยู่ภายใต้ สัจธรรมชีวิตการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎเกณฑ์นี้ได้ ความทุกข์ ความเจ็บปวดทางกาย ความเจ็บปวดภายในจิตใจ ไม่มีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใดๆ เข้า มาช่วย เราจึงต้องพึ่งพาผีฟ้า เทวดา สร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ติดต่อ สื่อสาร กับผี การร้องรำรายรำ เพื่อ แสดงออกถึง ความเคารพบูชาและการอ้อนวอน ผีฟ้าเทวดา ให้ปกป้องรักษา เป็นหนึ่ง สุนทรียศาสตร์ ที่ประโลมความทุกข์ความเจ็บปวดนั้นให้บรรเทาเบาบางโดยมีจุดประสงค์ที่จะ ถ่ายทอดอารมณ์เรื่องราวผ่านรูปแบบ ทางศิลปะในลักษณะของศิลปะการแสดงสด (Performance) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย แสดงออกผ่านเรื่องราวของ การ ประกอบ พิธีกรรม อันได้รับแรงบันดาลใจมา จาก บรรยายาขณะประกอบพิธีกรรมการเคลื่อนไหว ท่วงท่าการร่ายรำดนตรีและแสงและเครื่องแต่ง กายของผู้ประกอบพิธีกรรม

แนวความคิด

สร้างสรรค์ต้องการที่จะถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวกับความคิดและองค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับ พิธีกรรมการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยและการดิ้นรนแสวงหาแนวทางในการที่จะหลุดพ้นจากความ ทุกข์ทั้งปวงของคนอีสานสื่อสารกับสิ่งเร้นลับ ของคนอีสานกลุ่มนี้คือการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ ว่า สิ่งเร้นลับเหล่านั้นคือความจริง หรือเป็นสิ่งที่ คนอีสานไว้วางใจ และสร้างเป็นสัญลักษณ์ทางความ เชื่อ นั้นไว้ในรูปแบบของ ความเป็นนามธรรมทางความคิด ความรู้สึก เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อที่ ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีข้อเท็จจริงใด ๆ ตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ทั้งเป็นการตั้งคำถามและการ หาคำตอบต่อสิ่งเหล่านี้ว่า ความศรัทธาในสิ่งเหล่านั้นเอง คือการครอบงำหรือเป็นการคุ้มครอง ความ มงายหรือเป็นการยึดมั่นในความศรัทธา โดยถือเป็นการแสวงหาความเป็นจริงจากเรื่องราวที่ฝังแน่น ภายใตจิตใจ นำไปสู่กระบวนการถ่ายทอดแนวคิดที่แฝงเร้นด้วยจินตนาการ สร้างเป็นจินตภาพเพื่อ นำมาเป็นสื่อแสดงสัญลักษณ์แทนอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และผสมกับประสบการณ์ที่ซึมซับมา ของผู้สร้างสรรค์ โดยมีจุดประสงค์ที่จะถ่ายทอดอารมณ์เรื่องราวผ่านรูปแบบทางศิลปะในลักษณะ

ของศิลปะการแสดงสด (Performance) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกเรื่องราวของการประกอบพิธีกรรมอันได้รับแรงบันดาลใจมาจากบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรมการเคลื่อนไหวท่วงท่าการร่ายรำดนตรีแสงเงาและเครื่องแต่งกายของผู้ประกอบพิธีกรรม

ความมุ่งหมายของการสร้างสรรค์

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกัน การบำบัดรักษา ด้วย การรำผีฟ้า หมอลำทรง ของคนอีสาน ในด้านต่างๆเช่น องค์ประกอบ ในพิธีกรรม ความเชื่อ การตีความความหมาย ท่วงท่าในการร่ายรำ บรรยากาศ ดนตรี

2. และสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกผ่านเรื่องราวของ การประกอบพิธีกรรมอันสะท้อนความเชื่อ ความคิด ของผู้ประกอบพิธีกรรม โดยใช้วัสดุและกลวิธีการนำเสนอ องค์ประกอบต่าง ๆ ในบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายท่วงท่าการร่ายรำดนตรี แสง เงา อารมณ์ เครื่องแต่งกาย

ขอบเขตของการสร้างสรรค์

1. ขอบเขตด้านแนวเรื่อง

นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมของชาวอีสานนั้น เป็นไปตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาเชื่อว่ามีผี มีเทพ มีเทวดา มีพระอินทร์ พระพรหม ชาวอีสานเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมี ผีเฝ้าที่ ผีเป็นผู้ดูแลต้องมีการทำพิธีขอขมา

2. ขอบเขตด้านรูปทรง

ผลงานสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นงานศิลปะการแสดงสด โดยการอาศัยแรงบันดาลใจและการสร้างอารมณ์จากสถานการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการ วางแนวความคิดในการแสดงออกนั้น ๆ

3. ขอบเขตด้านเทคนิค

ศิลปะการแสดงสดประกอบการฉายวิดีโอที่ค้นแสดงออกผ่านเรื่องราวของการประกอบพิธีกรรม อันสะท้อนความเชื่อ ความคิด ของผู้ประกอบพิธีกรรมและการเคลื่อนไหวร่างกาย

การดำเนินการสร้างสรรค์

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลภาคสนาม ลงพื้นที่จริง เพื่อศึกษาสถานภาพความเป็นจริง ในบริบทต่าง ๆ ศึกษารวบรวมข้อมูลจากการสอบถามจากผู้รู้

1.2 ข้อมูลภาคเอกสาร รวบรวมข้อมูล ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา แนวความคิดของผู้สร้างสรรค์ รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์และแหล่งค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต

1.3 อิทธิพลจากผลงานศิลปกรรม ศึกษาข้อมูลรูปแบบการสร้างสรรค์และการจัดวางองค์ประกอบของผลงานศิลปป็นในยุคปัจจุบันที่มีลักษณะผลงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยผู้สร้างสรรค์ ได้ศึกษารูปแบบผลงาน ศิลปะการแสดงสดของ พิเชษฐ์ กลั่นชื่น รวมถึงการประกอบพิธีกรรมหมอลำทรง รำผีฟ้าที่ถูกบันทึกไว้จากการประกอบพิธีกรรมจริง ในสื่อวีดิทัศน์ตามแหล่งค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิเคราะห์แนวเรื่อง การนำข้อมูลสภาพแวดล้อมและข้อมูลภาคสนามมาประกอบการวิเคราะห์และสรุปเป็นแนวความคิด

2.2 การวิเคราะห์รูปทรงสัญลักษณ์ การวิเคราะห์รูปแบบรูปทรงสัญลักษณ์ในการนำเสนอวิเคราะห์หาความเป็นลักษณะเฉพาะของผลงานวิธีการจัดวางองค์ประกอบการถ่ายทอดเรื่องราวการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อตอบสนองแนวความคิดในการสร้างสรรค์

2.3 การวิเคราะห์เทคนิคกลวิธี การวิเคราะห์เทคนิคกลวิธีศึกษากรรมวิธี ศึกษารายละเอียดที่ศึกษามา พัฒนารูปแบบการนำเสนอ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดและภูมิหลังของเรื่องราว

3. การสร้างสรรค์ผลงาน

3.1 การจัดทำภาพร่าง จัดทำภาพร่างนำแนวความคิดที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากสภาพแวดล้อม แหล่งข้อมูลฝ่ายเอกสาร นำมาเรียบเรียงเพื่อจัดทำเป็นภาพตามที่มีการโน้ตค้นคว้า ออกมาโดยการ การจัดวางองค์ประกอบแต่งเติมเรื่องราวให้สมบูรณ์วิเคราะห์ภาพร่างและปรับปรุงแก้ไขนำมาขยายเป็นผลงานสร้างสรรค์

3.2 การสร้างสรรค์ผลงาน สร้างสรรค์ผลงานด้วยกระบวนการรูปแบบเรื่องราวตามภาพร่างแนวความคิด ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้น

4. ขั้นตอนการเผยแพร่ผลงาน

4.1 การเขียนเอกสารประกอบการสร้างสรรค์ ตามรูปแบบบทนิพนธ์กลุ่มศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาทัศนศิลป์

4.2 การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์ ตามประกาศมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เรื่องการกำหนดคุณภาพการตีพิมพ์บทความวิจัยการศึกษาค้นคว้าอิสระ และวิทยานิพนธ์

4.3 การจัดแสดงนิทรรศการผลงานสร้างสรรค์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. จิตวิญญาณ หมายถึง ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ หรือธรรมชาติที่ทำหน้าที่ เห็น ได้ยิน รู้กลิ่น รู้รส รู้สึกรู้สีกต่อการสัมผัสถูกต้องทางกาย และรู้สึกนึกคิดทางใจวิญญาณ เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง เป็นนามธรรม
2. พิธีกรรมอีสาน หมายถึง การบูชา, แบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางความเชื่อเกี่ยวกับ พราหมณ์ พุทธ ผี



บทที่ 2

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลภาคสนาม
2. ข้อมูลภาคเอกสาร
3. อิทธิพลจากผลงานศิลปกรรม

ข้อมูลภาคสนาม



ภาพประกอบที่ 1 บรรยากาศขณะทำพิธีเซียมไฟ

พหุ ม ปณ จิตโต ชีเว



ภาพประกอบที่ 2 พิธีรำผีฟ้า ของชาวอีสานใต้



ภาพประกอบที่ 3 บรรยากาศขณะประกอบพิธีตอนกลางคืน

พูน ปณ จิตโต ชีเว



ภาพประกอบที่ 4 หมอนขวัญและไข่ขวัญที่ใช้ในการเรียกขวัญ



ภาพประกอบที่ 5 การรำผีฟ้าของผู้ร่วมพิธี



ภาพประกอบที่ 6 หมอสองกำลังเชิญผีฟ้ามาประทับที่ร่าง



ภาพประกอบที่ 7 การร่ายรำเพื่อถามไถ่ และเล่าอาการป่วย



ภาพประกอบที่ 8 การฟ้อนรำของทุกคนที่เกิดขึ้นจากการเชิญของผีฟ้า

กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นหมอรำทรงในจังหวัดกาฬสินธุ์ประกอบพิธีกรรมรำช่วงต่อหน้าเครื่องสังเวยที่ทำขึ้นง่ายๆ ภายในบ้านพักของหมอรำทรง ซึ่งเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการเคารพนบถ่อผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่าผีเชื้อ ตามความเชื่อของชาวอีสานที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณก่อนลงมือทำนา

ณ บ้านเลขที่ 50 บ้านตุม หมู่ 19 ต.บัวบาน อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์ เป็นบ้านพักส่วนตัวของนางสมติ ภูใบบัง อายุ 70 ปี ได้มีการประกอบพิธีกรรม “รำช่วง” โดยมีผู้ที่เป็น “หมอรำทรง” ซึ่งมีความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุหญิงชายกว่า 20 คน ร่วมในพิธี มีการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านอย่างแคน กลอง ฉิ่ง ดังคลอเป็นจังหวะขณะรำด้วยท่วงท่าแปลกๆ ทั้งนี้ จากการสอบถามผู้เข้าร่วมพิธีบอกว่า ทุกคนที่เข้าร่วมในพิธีต่างเป็นลูกหลานผีเชื้อที่เดินทางมาจากต่างบ้านต่างเมือง โดยนัดหมายมาชุมนุมกันบวงสรวงเช่นไหว้ดวงวิญญาณบูรพาจารย์และบรรพบุรุษในวันนี้ ซึ่งถือเป็นโอกาสร่วมชุมนุมของหมอรำทรง ก่อนที่จะพาลูกหลานลงมือทำนาตามฤดูกาล คุณยายเสมอ ภูใบ อายุ 80 ปี กล่าวว่า การรวมตัวกันของ “หมอรำทรง” ดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี กำหนดในช่วงปลายเดือนเมษายน-ปลายเดือนพฤษภาคม ตามความพร้อมของหมู่คณะ เพื่อเป็นการพบปะของหมู่มวลชนที่มีความเชื่อเป็นจุดรวมเดียวกัน คือการนับถือผีเชื้อ ซึ่งเป็นดวงวิญญาณของบูรพาจารย์และบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วโดยจะมีการประกอบกิจกรรม “รำช่วง” เพื่อแสดงความกตัญญูตเวที

ต่อผู้มีพระคุณ มีการจัดเครื่องเซ่นไหว้ง่ายๆ ประกอบด้วย เหล้าขาว ไข่ต้ม มะพร้าว ดอกไม้ ธูปเทียน ตามธรรมเนียม ยายเสมอกล่าวอีกว่า ความเป็นมาของการ “รำข่ง” ของ “หมอรำทรง” นั้นมีมาแต่โบราณ มีการสืบสานมาหลายชั่วอายุ บางพื้นที่จะเรียกแตกต่างกันออกไป ที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ รำผีฟ้า ซึ่งจุดประสงค์หลักของการรำทรงเพื่อรำรำรักษาโรคภัยไข้เจ็บ โดยสื่อสารกับสิ่งไม่มีตัวตนที่เรียกว่าผีหรือวิญญาณ เช่น ผู้ป่วยบางรายไปรักษากับหมอไม่หาย สุดหนทางที่จะเยียวยาก็จะเรียกหมอรำทรงมาทำการรักษา ขั้นแรกเจ้าพิธีหรือหัวหน้าจะมีการบอกกล่าวรุกขเทวดา ขอขมาเจ้าที่เจ้าทาง จากนั้นก็จะรำรำรอบเครื่องเซ่นไหว้เพื่อให้ผีมาประทับทรง และทำการสื่อสารกับผีเชื่อว่าคนที่เจ็บป่วยนั้นมีสาเหตุจากเภทภัยใด เกิดจากโรคภัยหรือเกิดจากการผิดผีผิดสำแดงอะไร เมื่อได้มีการติดต่อกันก็จะได้ทำการแก้ไข ซึ่งหมายถึงให้ผีที่มาประทับทรงวินิจฉัยอาการของความเจ็บป่วยนั่นเอง

นางเจตีย์ ฤทธิ์เรือง อายุ 65 ปี กล่าวว่า เมื่อ 10 กว่าปีที่แล้วตนไม่สบายมาก ได้รับความเจ็บปวดตามร่างกายจากอาการหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท เทียวรักษากับสถานพยาบาลหลายแห่งไม่ดีขึ้นมีแต่ทรงกับทุรต ก่อนที่จะหันมารักษากับคณะหมอรำทรงยายเสมอ ภูโอบ อาการก็ค่อยหายดีขึ้น ซึ่งปัจจุบันนี้หายเป็นปกติทั้ง สามารถทำงานหนักได้สบาย จึงเชื่อว่าผีเชื่อมีจริงและสามารถรำรำรักษาคนได้ เพราะไม่เพียงแต่จะมีประสบการณ์ด้วยตนเองเท่านั้น ยังมีตัวอย่างให้เห็นหลายราย ซึ่งแต่ละรายเมื่อหายจากการเจ็บป่วยแล้วก็จะมาเป็นสมาชิกของคณะหมอรำทรงโดยปริยาย มีกิจกรรมอะไรก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่ปรองดอง นับถือเป็นญาติพี่น้อง อยากร่วมรำรำข่งนี้ก็เช่นกัน อย่างไรก็ตาม “พิธีกรรมรำข่ง” เป็นการชุมนุมกันของหมอรำทรงเพื่อร่วมรำรำบวงสรวงผีเชื่อหรือดวงวิญญาณบูรพาจารย์ ตลอดทั้งผีบรรพบุรุษ เป็นความเชื่อส่วนตัวของกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อในทิศทางเดียวกันที่ยังมีอยู่ในสังคมอีสาน และมีการสืบสานมายาวนาน เป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในหลายชุมชนที่มีการยึดถือปฏิบัติแล้วเกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติเพื่อหวังให้เกิดความสงบสุขในสังคม ไม่ถือว่าเป็นเรื่องมหายไร้สาระ ขอเพียงไม่เชื่ออย่าลบหลู่และไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ก็ไม่ใช่เรื่องที่ผิดกฎหมาย และเชื่อว่าจะยังคงมีอยู่และสืบสานต่อไป ตราบใดที่ผู้คนยังเกิดการป่วยไข้ และรักษากับหมอแผนปัจจุบันไม่หาย ก็จะหันมารักษาด้วยการรำทรงเป็นทางเลือกสุดท้าย (เจตีย์ ฤทธิ์เรือง, 2561 : สัมภาษณ์)

ข้อมูลภาคเอกสาร

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ศิลปะแสดงสด (Performance Art)

ศิลปะแสดงสดหรือศิลปะสื่อแสดงคือคำที่พยายามถอดความมาจากศัพท์ศิลปะในตะวันตกคำว่าเพอร์ฟอร์แมนซ์อาร์ต (Performance Art) หรือบางทีก็อาจไม่ต้องมีคำว่า "อาร์ต" ตามหลังก็เป็นที่เข้าใจเหมือนกันการที่ไม่ใช่คำว่า "อาร์ต" เข้าไปก็เพราะโดยต้นตอของศิลปะแสดงสดนั้นเกิดขึ้นจากการต่อต้านศิลปะในความหมายแบบเดิมศิลปะที่ปรากฏในชื่อนี้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 ในวงการศิลปะนานาชาติโดยเฉพาะในประเทศตะวันตกคำว่าเพอร์ฟอร์แมนซ์อาร์ต (Performance art) มีความหมายของคำที่ไม่ชัดเจนได้เปิดกว้างให้แก่ความเป็นไปได้เอาไว้มากๆ ตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 คำนี้กลายเป็นที่นิยมมากสำหรับกิจกรรมทางศิลปะต่างๆ ที่นำเสนอต่อหน้าคนดูแบบสดๆ มีการรวมเอาดนตรีนาฏศิลป์ละครและวิดีโอเข้ามาอยู่ในการแสดงด้วยคำนี้ยังเรียกศิลปะที่ใช้การแสดงสดอย่างไลฟ์อาร์ต (Live Art), บอดี้อาร์ต (Body Art) แฮปปีนิง (Happening) แอ็คชัน (Action) และกิจกรรมบางอย่างของฟลักซุส (Fluxus) และเฟมินิสต์ (Feminist. กลุ่มสตรีนิยม) ศิลปะแสดงสดเกิดขึ้นจากการที่ศิลปินต้องการสื่อสารกับคนดูโดยตรงมากกว่าที่จิตรกรรมและประติมากรรมสามารถทำได้ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 ได้รับแรงบันดาลใจจากศิลปินในสายทัศนศิลป์หลายคนตั้งแต่กลุ่มดาต้า (Dada) จอห์น เคจ (John Cage) ผู้ซึ่งทำให้ความคิดแบบดาต้าเผยแพร่ที่นิวยอร์กในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และจากการที่แจ็กสัน พอลล็อก (Jackson Pollock) ที่ทำจิตรกรรมแบบแอ็คชั่นเพ้นซิง (action painting) สำหรับการถ่ายภาพยนตร์ในปี 1950 จนกระทั่งปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 ศิลปินปฏิเสธรที่จะใช้คำว่าเพอร์ฟอร์แมนซ์กับการแสดงในแบบละครเวทีจึงนิยมใช้คำว่าเพอร์ฟอร์มิงอาร์ต. Dorothea Bland มากกว่าศิลปะแสดงสดในระยะแรกเริ่มเมื่อปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 มักจะเป็นกิจกรรมในแนวคิดของกลุ่มคอนเซ็ปชวล (Conceptual) ซึ่งไม่มีลักษณะที่เป็นละครเวทีหรือนาฏศิลป์พวกศิลปินมักจะทำศิลปะแสดงสดในแกลเลอรีและพื้นที่สาธารณะความยาวของการแสดงมีตั้งแต่ไม่นานที่ไปจนถึงยาวนานเป็นวันๆ และมักจะทำเพียงครั้งเดียวไม่ค่อยทำซ้ำอีกในปี 1959 กิลเบิร์ตและจอร์จ (Gilbert and George) ศิลปินคู่ได้ให้ร่างกายของตัวเองในผลงานศิลปะโดยกลายสถานะตัวเองให้เป็น "ประติมากรรมที่มีชีวิต" (ลิฟวิงสคัลป์เจอร์, living sculpture) เป็นดังศิลปะวัตถุที่มีลักษณะแบบหุ่นยนต์ในนิทรรศการของพวกเขาหรือบางทีก็ออกไปแสดงตามท้องถนนในกรุงลอนดอนและในปี 1972 วิโต แอคคองซี (Vito Acconci) ทำศิลปะแสดงสดชื่อซัดเบค (Soad bed) ที่นิวยอร์กส์ซอนนาเบนด์แกลเลอรี (New York Sonnabend Gallery) เขาสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเองได้บันไดที่คนดูเดินอยู่และคนดูจะได้ยินเสียงของศิลปินที่ขยายออกไปสู่ผ้าโพกในปี 1975 ลอว์รีแอนเดอร์สัน (Laure Anderson) ทำนิวยอร์กส์ซียูเททอนไอซ์ (Dual on Ice) แอนเดอร์สันทำการหล่อน้ำแข็งหุ้ม

รองเท้าสเก็ตซ์ของตัวเองแล้วยืนโซ่ซัดโซ่เซบนถนนพร้อมกับเล่นไวโอลินเพลงคลาสสิกจนน้ำแข็งละลายหมด

ศิลปินศิลปะแสดงสดรุ่นที่สองเริ่มบทบาทในปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 โดยปฏิเสธความเคร่งครัดของศิลปะแนวคอนเซ็ปชวลทำให้งานเพอร์ฟอร์แมนซ์เริ่มไปปรากฏให้เห็นในโรงละครและในทอล์กโชว์ของดนตรีหรือตลกเดี่ยวหรือบางที่ก็อยู่ในรูปของวิดีโอหรือภาพยนตร์ในหลายกรณีที่เพอร์ฟอร์แมนซ์ที่ทำได้อย่างน่าตื่นตาตื่นใจจะถูกเทียบเคียงหรือได้กลายเป็นนาฏลีลาละครหรือดนตรีแบบหัวก้าวหน้า (avant-garde, อวองท์-การ์ด) ในคริสต์ทศวรรษ 1980 ได้เกิดศิลปินที่มีความสามารถอย่างยอดเยี่ยมหลายคนที่ทำศิลปะแสดงสดในลักษณะผสมและข้ามสาขา (ทางศิลปะ) คือเก่งทั้งในสาขาการแสดงแบบศิลปะการแสดง (performing art เช่นดนตรีนาฏลีลาและละครเวที) และสาขาทัศนศิลป์ (ทางด้านจิตรกรรมและประติมากรรม) ไม่ว่าจะเป็นนักดนตรีอย่างอวรีเยอเนเตอร์สันและเดวิดเบิร์น (David Byrne) สาขานักแสดงอย่างแอนแมคนสัน (Air) Muguson) ดาวตลกอย่างรูปีโกลด์เบิร์ก (Whoopi Goldberg) และนักออกแบบศิลป์ให้อุปการะอย่างโรเบิร์ตวิลสัน (Robert Wilson) ศิลปินศิลปะแสดงสดหลายคนทำงานทั้งแบบศิลปะแสดงสดและก็สร้างงานในสื่ออื่นด้วยไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรมหรือประติมากรรมเช่นเดียวกับศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมและประติมากรรมเป็นหลักก็อาจจะทำงานศิลปะแสดงสดได้ด้วยเหมือนกันงานศิลปะแสดงสดจึงเป็นเหมือนเครื่องมือหรือสื่ออีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการแสดงออกศิลปะแสดงสดเป็นศิลปะที่แตกต่างจากละครตามขนบที่จะให้ความสำคัญการกับที่นักแสดงสวมบทบาทและเรื่องราวของผู้อื่นในส่วนของศิลปะแสดงสดกลับสนใจในการใช้ร่างกาย

อัตชีวประวัติหรือประสบการณ์ส่วนตัวของศิลปินผ่านกระบวนการของการแสดงสู่ผู้ชม โดยเฉพาะการใช้ร่างกายเป็นสิ่งสำคัญหลักในการนำเสนอโดยทั่วไปศิลปะแสดงสดมักเป็นการแสดงโดยใช้ฉากอุปกรณ์ประกอบฉากและเครื่องแต่งกายไม่มากนักบางครั้งก็ใช้การเปลือยร่างกายด้วยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์ในการแสดงอีกทั้งศิลปะแสดงสดเป็นศิลปะที่มีความชัดเจนโดดเด่นในสังคมร่วมสมัยซึ่งมักจะมุ่งนิยามสถานะและพฤติกรรมของมนุษย์จึงทำให้สื่อนี้ต้องเกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เช่นสังคมวิทยาจิตวิทยาและภาษาศาสตร์เป็นต้นพร้อมกับใช้ศาสตร์เหล่านี้เป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์และพัฒนาเพื่อใช้สำรวจตัวตนของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ด้วยที่มาของแนวความคิดและแรงบันดาลใจในศิลปะแสดงสดหรือ Performanceart มาตั้งแต่ครั้งที่มีโอกาสได้

ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของการล่ำผีฟ้า

หมอล่ำส่องหรือล่ำผีฟ้า เป็นหมอไสยศาสตร์หรือหมอผีประเภทหนึ่งที่รักษาด้วยความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา หมอล่ำผีฟ้ารักษาผู้ป่วยโดยใช้อำนาจเหนือธรรมชาติของผีฟ้า เพื่อที่จะให้ผีออกจากร่างกายของผู้ป่วย

ล่ำผีฟ้า การรักษาด้วยผีฟ้ามีอยู่ ๒ สาเหตุ คือ รักษาด้วยล่ำทรงแล้วไม่หาย ผีต่างๆ ไม่ยอมยกโทษให้หรือผีมีความแค้นล่ำเกินไป ไม่ยอมรับการขอขมา จำเป็นต้องเชิญผีฟ้าลงมาช่วยรักษาเยียวยา เพราะผีฟ้ามีอิทธิฤทธิ์มากกว่า เป็นผีที่กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์และอยู่เหนือกว่าผีทั้งปวง อีกอย่างหนึ่งเมื่อล่ำส่อง (การดูหมอเพื่อการวินิจฉัยปัญหาของชาวอีสาน) ดูแล้วปรากฏว่าอาการเจ็บป่วยนั้นเป็นการผิดต่อผีฟ้า ไม่ใช่ผีในโลกมนุษย์ ก็จะเข้าทรงอัญเชิญผีฟ้าลงมารักษา การรักษาด้วยล่ำผีฟ้าจึงแก้กล้ากว่าล่ำทรง นอกจากนี้การล่ำผีฟ้ารักษายังมีข้อห้าม (ชะล่ำ) มากมาย เช่น ห้ามใครยืมของในบ้าน ห้ามใครมาขอสั่งของ ห้ามผู้ชายมาข้องแวะและต้องคนไข้ และอื่นๆ อีกหลายอย่าง

วิถีชีวิตหรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมของชาวอีสานนั้น เป็นไปตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาเชื่อว่าผี มีเทพ มีเทวดา มีพระอินทร์ พระพรหม ชาวอีสานเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมี ผี เฝ้าที่ ผีเป็นผู้ดูแลแต่ต้องมีการทำพิธีขอขมาโทษแล้วผีจะยกโทษให้แล้วอาการเจ็บป่วยก็จะหาย การเจ็บป่วย ในสมัยอดีตจะมีการรักษาด้วยแพทย์แผนโบราณ คือยาพื้นบ้าน ชาวอีสานเชื่อว่า ยาพื้นบ้าน สามารถรักษาโรคได้ทางกายทุกอย่าง ถ้ารักษาด้วยยาพื้นบ้านไม่หาย หรือบางท้องถิ่น ไปรักษาแผนปัจจุบันแล้วไม่หาย ชาวบ้านว่าต้องมี ผีมาต้องจะต้องรักษาด้วยวิธีการพุดจากับผี การรักษาอาการที่เกิดจาก ผีต้อง มี ๒ ทาง คือ

การอยู่กับธรรม เป็นการอาศัยธรรมเข้ามาขับไล่ผีทุกอย่างทุกชนิด คือ การปฏิบัติธรรมถือศีล มีหมอดูเป็นผู้ดูแลรักษา หมอดูธรรมจะใช้ฝ้ายผูกแขนแล้วสวดมนต์เสกเป่าน้ำให้ดื่มพร้อมทั้งพุดจาอบรมสั่งสอนต่างๆ นานา หมอดูธรรมที่มีอาคมแก้กล้า มีคนยกย่องเชื่อถือมากๆ ก็รักษาได้ไม่ยาก เพียงแต่ว่าการอยู่กับธรรมค่อนข้างจะลำบากเรื่องข้อห้ามหรือที่ชาวอีสานเรียกว่า คชะล่ำ รวมทั้งการประพาดิธรรมด้วย

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ และสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บนั้น เกี่ยวข้องกับสาเหตุ ๒ ประการ คือ สาเหตุที่เกิดตามธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ส่วนสาเหตุที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น มีหลายประเภท เช่น การถูกผีทำ การถูกคนทำ ด้วยวิธีทางคาถาอาคม ชะตา กฎแห่งกรรม และการผิดขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ซึ่งต่างก็จะทำให้เกิด โรคภัยไข้เจ็บ ตามความคิดความเชื่อของชาวบ้าน เมื่อมีเหตุเหล่านี้ผู้ป่วยต้องหาวิธีการรักษาพยาบาลตามสาเหตุของโรคนั้น ชาวอีสานจะเชื่อถือศรัทธา “ผีฟ้า” ว่าสามารถที่จะ บันดาลทุกสิ่งได้ แม้แต่การเกิดการตายของมนุษย์ ตลอดจนเป็นผู้กำหนดโชคชะตากรรมของมนุษย์ ขณะที่ชีวิตอยู่บนโลกและเชื่อว่าผีบรรพชนกับผีฟ้ามีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เชื่อว่ามนุษย์มี

ขวัญประจำตัวอยู่ทุกคนเมื่อตายลงขวัญจะออกจากร่างไปพบบรรพชนและจะเดินทางไปยังเมืองฟ้าเพื่อไหว้ผีฟ้า

แนวความคิด ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา หมอลำผีฟ้ารักษาผู้ป่วยโดยใช้อำนาจเหนือธรรมชาติของผีฟ้าเพื่อที่จะให้ผีออกจากร่างกายของผู้ป่วย ซึ่งการรักษาด้วยความเชื่อเรื่องผีมักจะถูกมองว่าไร้เหตุผล โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับความรู้ทางวิทยาศาสตร์มักจะมีทัศนะว่า “ผี” หรืออำนาจเหนือธรรมชาติเป็นความเชื่อที่ไม่มีเหตุผล หมอพื้นบ้านไม่มียาสมุนไพรและตำราโหราศาสตร์จะรักษาพยาบาลด้วยความเชื่อและพิธีกรรมได้อย่างไร จากสภาพความเชื่อและสภาพการณ์การเข้ารับการรักษาพยาบาลของชาวชนบทดังกล่าว ทำให้ตั้งประเด็นที่สำคัญในการสืบค้นและเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ ทำไมยังมีผู้นิยมไปรักษาโรคภัยไข้เจ็บกับหมอลำผีฟ้า และการลำผีฟ้าจะทำให้ผู้ป่วยหายจริงหรือไม่และการรักษาด้วยพิธีกรรมความเชื่อนี้ยังปรากฏให้เห็นอยู่

ชนบประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับลำผีฟ้า

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ และสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บนั้นเกี่ยวข้องกับสาเหตุ ๒ ประการ คือ สาเหตุที่เกิดตามธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ส่วนสาเหตุที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น มีหลายประเภท เช่น การถูกผีทำ การถูกคนทำ ด้วยวิธีทางคาถาอาคม ชะตา กฎแห่งกรรม และการผิดขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ซึ่งต่างก็จะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บตามความคิด ความเชื่อของชาวบ้าน เมื่อมีเหตุเหล่านี้ผู้ป่วยต้องหาวิธีการรักษาพยาบาลตามสาเหตุของโรคนั้น ชาวอีสานเชื่อว่า “ผีฟ้า” จะสามารถบันดาลทุกสิ่งได้ แม้แต่การเกิด การตายของมนุษย์ตลอดจนเป็นผู้กำหนดโชคชะตาของมนุษย์ ขณะที่มีชีวิตอยู่บนโลก และเชื่อว่าผีบรรพชนกับผีฟ้ามีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เชื่อว่ามนุษย์มีขวัญประจำตัวอยู่ทุกคนเมื่อตายลงขวัญจะออกจากร่างไปพบบรรพชนและจะเดินทางไปยังเมืองฟ้าเพื่อไหว้ผีฟ้า

ลักษณะท่าพ้อนรำในการลำผีฟ้าไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ทั้งที่การพ้อนรำเกิดจากการเข้าเทียมของผีฟ้า ดังจะเห็นได้จากก่อนที่หมอลำผีฟ้าจะเข้าพิธีพ้อนรำนั้นมีการสั่น พ้อนไปตามอำนาจของผีเท่านั้นนอกจากนี้การพ้อนจะเป็นไปอย่างอิสระปราศจากกฎเกณฑ์บังคับ เมื่อเริ่มแรกที่ผีเข้าประทับทรง มีจะแกว่งไปข้างหน้าและข้างหลังพร้อมกันทั้งสองข้าง แล้วขาทั้งสองจะทำเป็นจิ้งหะ หลังจากนั้นการพ้อนก็เป็นไปตามจิ้งหะโดยส่วนใหญ่น้ำหนักตกอยู่เท้าหน้า สั่นเท้าหลังยกขึ้น ส่วนปลายเท้าแตะที่พื้นเคลื่อนจิ้งหะอย่างนี้เรื่อยไปแล้วก็พ้อนไปตามจิ้งหะอย่างไรก็ตามการพ้อนรำมีทั้งถ่วงท่าที่อ่อนช้อยและจิ้งหะรวดเร็ว เร้าใจ ดังนั้นการพ้อนรำในการลำผีฟ้า เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พิธีกรรมการลำผีฟ้ามีความสนุกสนานและมีความขลังในตนเอง

ทำนองลำ

ทำนองลำ เป็นทำนองลำพื้นหรือลำหมู่ ซึ่งลำประกอบกับแคนลายใหญ่แบบโบราณ จังหวะในการลำจะไปตามเนื้อหา ซ้ำบ้าง เร็วบ้าง บางจังหวะก็หยุดเป่า หมอลำพูด เมื่อฟังลำทำนองดังฟังแล้วเห็นว่าใกล้เคียงกันมาก คือ ลำกลอนสั้นๆ แล้วให้คนเป่า เป่าต่อพร้อมกับฟ้อนและพูด ทำนองลำแต่ละคณะจะไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก

นาฏกรรมอีสานกับความเชื่อ

ชาวอีสานเชื่อในผีบรรพบุรุษเชื่อในอำนาจลึกลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อแบบเทวนิยมตามแบบอินเดียโบราณรวมทั้งความเชื่อศรัทธาในตัวบุคคลในแผ่นดินอีสานแผ่ขยายอย่างรวดเร็วและยังฝังลึกทำให้ศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนากลายเป็นความเชื่อเรื่อง “นรก-สวรรค์-กรรมเวร-พรหมลิขิตเช่นคติความเชื่อใน “ไตรภูมิ” : ขนชั้นสังคมอีสานเกิดจาก “กฎแห่งกรรม” ผู้มีอำนาจมีชีวิตที่สุขสบายเป็นเพราะคนเหล่านั้นได้ทำบุญกุศลมาก่อนในอดีตชาติส่วนผู้คนที่อดอยากยากไร้เป็นเพราะบุคคลเหล่านั้นทำความชั่วหรือทำบุญกุศลไม่เพียงพอในอดีตชาติดังนั้นบุคคลที่มีสถานะสูงสุดในสังคมก็คือบุคคลที่เคยสร้างบุญกุศลและสร้างคุณงามความดีมากที่สุดในอดีตชาติจากการฝังความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่นจึงทำให้คนในสังคมแสวงหาการกระทำกิจกรรมบางอย่างเพื่อทำแล้วให้ชีวิตรอดพ้นจากปวงภัยพาลอยู่ดีมีสุขนั่นเอง

นาฏกรรมเพื่อการบวงสรวงบูชาของคนอีสาน (บางสังคม) เกิดจากความเชื่อศรัทธาความเชื่อ (Belief) หมายถึงการยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือมีการดำรงอยู่จริงโดยอาศัยประสบการณ์ตรงการไตร่ตรองหรือการอนุมาน “เชื่อ” เป็นหนึ่งใน “มายาคติ” ซึ่งคำว่าเป็นการสมมติของสองคำ “มายา” ซึ่งแปลว่าสิ่งที่ไม่ใช่ความจริงหลอกลวงกับ “คติ” ซึ่งแปลว่าความเชื่อที่สืบทอดมาคำว่า “มายาคติ” ในภาษาไทยแปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Myth” ซึ่งเป็นศัพท์ทางสังคมวิทยา หมายถึงคติความเชื่อหรือทัศนคติที่ไม่เป็นความจริงฝรั่งเรียกรากฐานหรือหลักวิทยานี้ว่า mythology หรือตำนานปรัมปราเทพปกรณัมหรือเวทตำนาน

ความเชื่อคือการประดิษฐ์ของคนกลุ่มหนึ่งเพื่อสะท้อนการยอมรับว่าการใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เขาไว้วางใจความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปตักษณ์ของความเชื่อนั้นไปร่ำเป็นน้าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆคนอีสานที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือวันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์คนอีสานที่เชื่เตรียมวางของขลังก็จะมีควารวดวันว่า 4. สงของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริงและยังมีอีกหลากหลายปรากฏการณ์อาทิความเชื่อในไสยศาสตร์โหราศาสตร์โหราศาสตร์ของขลังผีนางไม้ความเชื่ออำนาจลึกลับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์-3 “ความเชื่อ” เป็นสัญชาตญาณและเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับสิ่งมีชีวิต. คนถึงสานและถือว่เป็นนสัจจะธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งการดำรงชีวิตของไทยอีสานในสมัยโบราณที่มีความเจริญ

ทางด้านวิชาการความเชื่อจึงเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทพเจ้าหรือวีรบุรุษต่าง ๆ ขึ้นเช่นฝนตกฟ้า ร้องฟ้าผ่าแผ่นดินไหวภูเขาไฟระเบิดอุทกภัยและวาทภัยต่างๆ ขึ้นล้วนเป็นสิ่งที่มิอาจหลีกเลี่ยงต่อชีวิตหรือ ความเป็นอยู่ของคนอีสานซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเองบางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนาจ ประโยชน์แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์มนุษย์จึงพยายามที่จะ คิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดีและเกิดความสุขให้กันตนเองเพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือ ธรรมชาติเหล่านั้นทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรมหรือศาสนาเกิดขึ้นด้วยพลังแห่งความ เชื่อที่ฝังใน DNA คนอีสานผ่านกระบวนการสั่งสมสืบสานมาอย่างยาวนานที่เห็นว่าทำแล้วหรือคิด คล้อยตามเชื่อตามแล้วจะ “ดี” เหตุนี้ “นาฏกรรมอีสาน” จึงเป็นสื่อกลางระหว่างอำนาจเร้นลับ นาฏกรรมเป็นเครื่องประสานเป็นสะพานเชื่อมระหว่างภพภูมิลับกับคนที่ยังมีลมหายใจอยู่สรุปได้ว่า ความเชื่อหมายถึงความคิดความเข้าใจและการยอมรับนับถือเชื่อมั่นในสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยไม่ต้องมีเหตุผล ไตมาสนับสนุนหรือพิสูจน์ทั้งนี้บางอย่างอาจมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจจะไม่มี หลักฐานที่จะนำมาใช้พิสูจน์ให้เห็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก็ได้รับการแสดงออกซึ่งความเชื่อของคนในปัจจุบัน ในสายตาของเพื่อแบบโง่เขลาและงมงายได้ครอบงำจากอดีตกาลจนถึงปัจจุบันแม้เวลาจะผ่านมา หลายพันปี “นาฏกรรมกับความเชื่อยังคงปรากฏทางเหลือในรูปแบบวิถีที่แตกต่างตามสภาพปัญหา ของคนแต่ละพื้นที่แต่ละสถานการณ์ซึ่งเมื่อวิทยาการกระบวนการแสวงหาความรู้เข้ามามีบทบาทต่อวิถี ชีวิต “ความเชื่อ” ตามแบบคนในอดีตกาลหรือ “-ขอของคนในปัจจุบันในสายตาของคนสมัยใหม่อาจ มองว่า “ เป็นเรื่องงมงาย” เมื่อความ-งมงายได้ครอบงำความเป็นไปในการดำเนินวิถีชีวิตทำให้เกิด ความโยโสโง่โง้งเกิดความโลภ (พิระพงค์ เสนไสย, 2561 : สัมภาษณ์)

อิทธิพลจากผลงานศิลปะกรรม

แจ็กสันพอลล็อก (Jackson Pollock) เป็นจิตรกรชาวอเมริกันยุคศตวรรษที่ 20 และเป็นผู้นำขบวนการเขียนภาพแบบสำแดงพลังอารมณ์แนวนามธรรม (abstract expressionism) ซึ่งเป็นการทำงานศิลปะโดยการหยดสีหรือเทสีลงบนผ้าใบโดยไม่ต้องคำนึงถึง องค์ประกอบศิลป์หรือแบบแผนใด ๆ แต่ปล่อยให้จิตสำนึกเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะขึ้นนั้นพอล ล็อกได้รับสมญานามว่า “ แจ็กเดอะริปปเปอร์ (Jack The Dipper) จากนิตยสารไทม์ด้วยแบบอย่าง การเขียนภาพที่เรียกว่ากัมมันตจิตรกรรม (action painting) ด้วยการสาดเทหยดสีลงบนผ้าใบ ขนาดใหญ่แสดงถึงความเคลื่อนไหวและมีพลังพอลล็อกไม่ได้แสดงการเคลื่อนไหวนั้นต่อผู้ชม โดยตรงแต่เขาแสดงมันออกมาผ่านผลงานจิตรกรรมซึ่งเมื่อผู้ชมได้ชมผลงานของเขาแล้วจะสามารถ จินตนาการถึงการเคลื่อนไหวของเขาได้ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากสำหรับข้าพเจ้า



ภาพประกอบที่ 9 ผลงานของ จีอออร์เจีย แอ็กสันพอลล็อก (Jackson Pollock)

ชื่อผลงาน : ลีลาแห่งฤดูไม้ร่วงหมายเลข 30

ขนาด : -

เทคนิค : สีน้ำมันผ้าใบ

ปีที่สร้างสรรค์ผลงาน : ค.ศ. 1950

พิเชษฐ์ กลั่นชื่น ศิลปินที่บอกเล่าประเด็นเกี่ยวกับสังคมไทยในเวลาปัจจุบัน การวิพากษ์สถานการณ์การเมือง ตั้งคำถามกับสังคม ล้อไปกับประวัติศาสตร์ หรือเรื่องราวตามบทประพันธ์ที่นิยมแสดงตามชนบทเดิม เช่น พระคเณศ์เสียว (Ganesh) และ นิจิสัก สยาม (Nijinsaky Siam) ผู้ชมจะเห็นทั้งพื้นฐานการร่ายรำที่งามอย่างนาฏศิลป์ไทยและมิติใหม่ของภาษาท่าทางที่เชื่อมโยงกับเวลาปัจจุบัน ทั้งการประยุกต์เข้ากับศาสตร์การแสดงอย่างบัลเลต์ และใช้สื่อมัลติมีเดียเป็นส่วนช่วยในการเล่าเรื่อง เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับภาษาร่างกายเข้าด้วยกัน อรรถรสอีกอย่างหนึ่งในผลงานคือ การออกแบบชุดที่ใส่ในการแสดงที่ลดทอนการประดับตกแต่งให้มีรูปลักษณ์ที่เรียบง่าย มีทั้งการออกแบบเครื่องยศในรูปแบบและเทคนิคใหม่หรือการนำวัสดุเหลือใช้มาประกอบการแสดงในผลงานชุด Recycle ที่ต้องการแสดงถึงความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องนำเอาประสบการณ์ ประเพณี และวัฒนธรรมมาปรับให้เข้ากับการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน



ภาพประกอบที่ 10 ผลงานของ ชี้อศิลปิน พิเชษฐ์ กลั่นชื่น

ชื่อผลงาน : -

ขนาด : แปรผันตามพื้นที่

เทคนิค : ศิลปะการแสดงสด

ปีที่สร้างสรรค์ผลงาน : พ.ศ. 2561



ภาพประกอบที่ 11 ผลงานของ ชี้อศิลปิน พิเชษฐ์ กลั่นชื่น

ชื่อผลงาน : -

ขนาด : แปรผันตามพื้นที่

เทคนิค : ศิลปะการแสดงสด

ปีที่สร้างสรรค์ผลงาน : -

การสร้างสรรคานาฏศิลป์ ชุด เดอะวิทรูเวียนแมน ที่มีรูปแบบและแนวคิดในการดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากภาพเดอะวิทรูเวียนแมนโดย เลโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo Da Vinci) ในประเด็นด้านสัดส่วนและรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตที่เกิดจากสรีระร่างกายของมนุษย์มาใช้เป็นแนวคิดหลักใน ได้นำแนวคิดด้านสัดส่วนและรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตในภาพเดอะวิทรูเวียนแมนมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์เป็นสิ่งที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการใช้ท่าทางในชีวิตประจำวันเข้ามาใช้ในการแสดง มีการเน้นย้ำ ที่ส่งผลให้ผู้ชมสามารถรับรู้เรื่องราวการแสดงได้อย่างชัดเจน และผู้เข้าร่วมชมการแสดงยอมรับถึงรูปแบบการสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์ขึ้นนี้



ภาพประกอบที่ 12 ผลงานของ ชื่อศิลปิน ธนกร สรรยวราภิกู

ชื่อผลงาน : เดอะวิทรูเวียนแมน

ขนาด : แปรผันตามพื้นที่

เทคนิค : ศิลปะการแสดงสด

ปีที่สร้างสรรค์ผลงาน : -

บทที่ 3

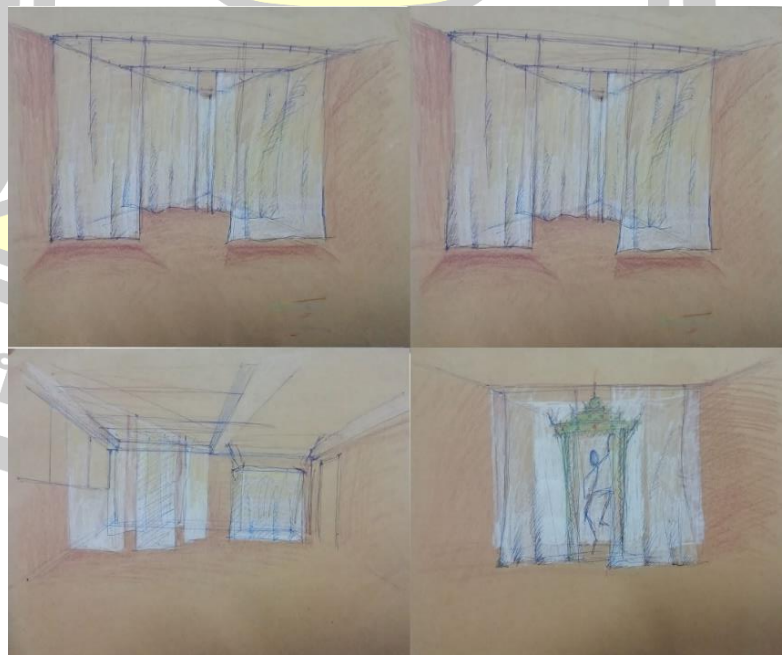
วิธีดำเนินการสร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรค์ผลงานเรื่อง จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน ต้องการที่จะถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวกับความคิดและองค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับพิธีกรรมการบำบัดรักษาความเจ็บป่วย และการดิ้นรนแสวงหาแนวทางในการที่จะหลุดพ้น จากความทุกข์ทั้งปวงของคนอีสานในรูปแบบการประกอบพิธีกรรม ผีฟ้า หมอลำทรง บอกเล่าแนวความคิดในการสร้างสรรค์อันสะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า การดำเนินชีวิตอันต้องจำยอมให้สังขารอยู่ภายใต้สัจธรรมชีวิต โดยมีวิธีดำเนินการสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

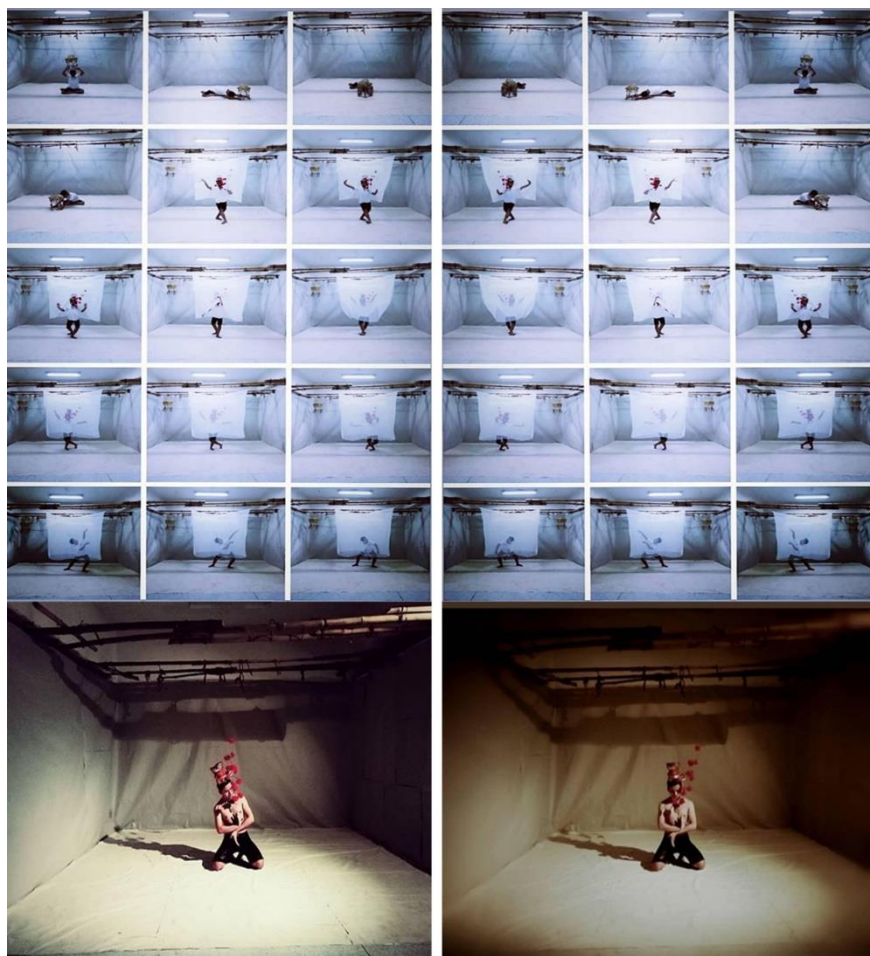
1. การทำภาพร่าง
2. การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์
3. การสร้างสรรค์ผลงาน
4. การเผยแพร่ผลงาน

การทำภาพร่าง

ขั้นตอนและวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงาน การทำภาพร่างแนวความคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานนั้น ถือเป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อให้เกิดการนำข้อมูลของการสร้างสรรค์เบื้องต้น นำมาวิเคราะห์ กำหนดสัญลักษณ์ จัดวางองค์ประกอบให้ตรงกับแนวความคิด



ภาพประกอบที่ 13 ภาพร่างแสดงการจัดเตรียมสถานที่

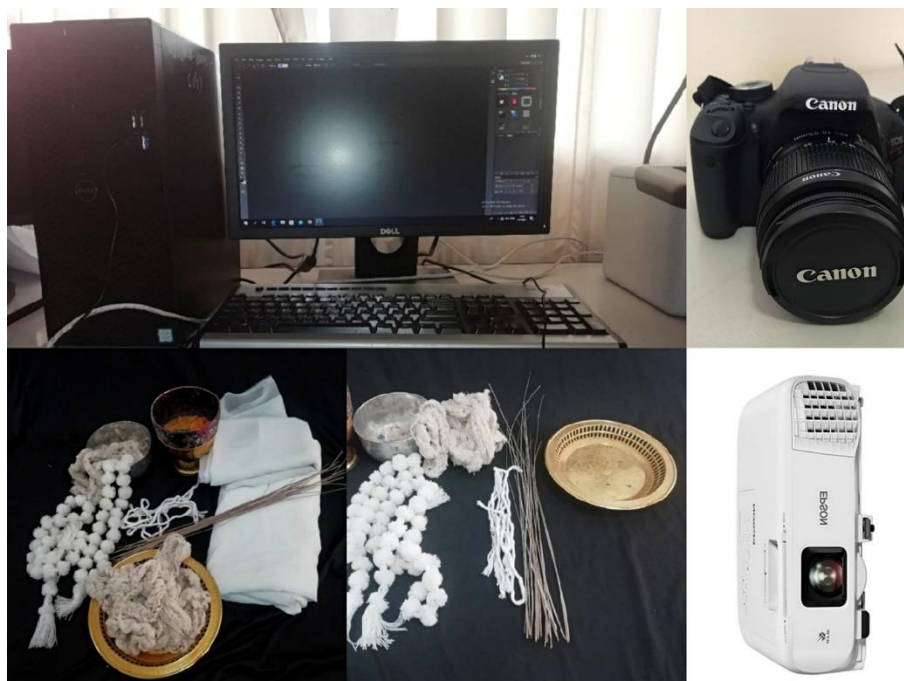


ภาพประกอบที่ 14 การวางแผนการวางจุดการเคลื่อนไหวก่อนแสดงสด

การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์

- กล้องถ่ายรูป, คอมพิวเตอร์, เครื่องฉายวิดีโอทัศน์
- กระดาษ สีอะคริลิก
- เทียนไข ไม้ไฟ ฝุ่นรูป
- เครื่องแต่งการพื้นบ้านอีสานโบราณ
- ผ้าย เชือก ลวด

พญ. ปณ. ทิโต ชีเว



ภาพประกอบที่ 15 วัสดุ อุปกรณ์



ภาพประกอบที่ 16 วัสดุ สถานที่

การสร้างสรรค์ผลงาน

เตรียมสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และ ทำการแสดงเพื่อบันทึกวิดีโอ

1.การสร้างสรรค์ผลงานขั้นที่ 1

จัดไฟ จัดฉากเพื่อเป็นพื้นที่ว่างสำหรับการแสดงสด



ภาพประกอบที่ 17 การจัดเตรียมสถานที่

พูน ปณ จิต ชีวะ

2. การสร้างสรรค์ผลงานขั้นที่ 2

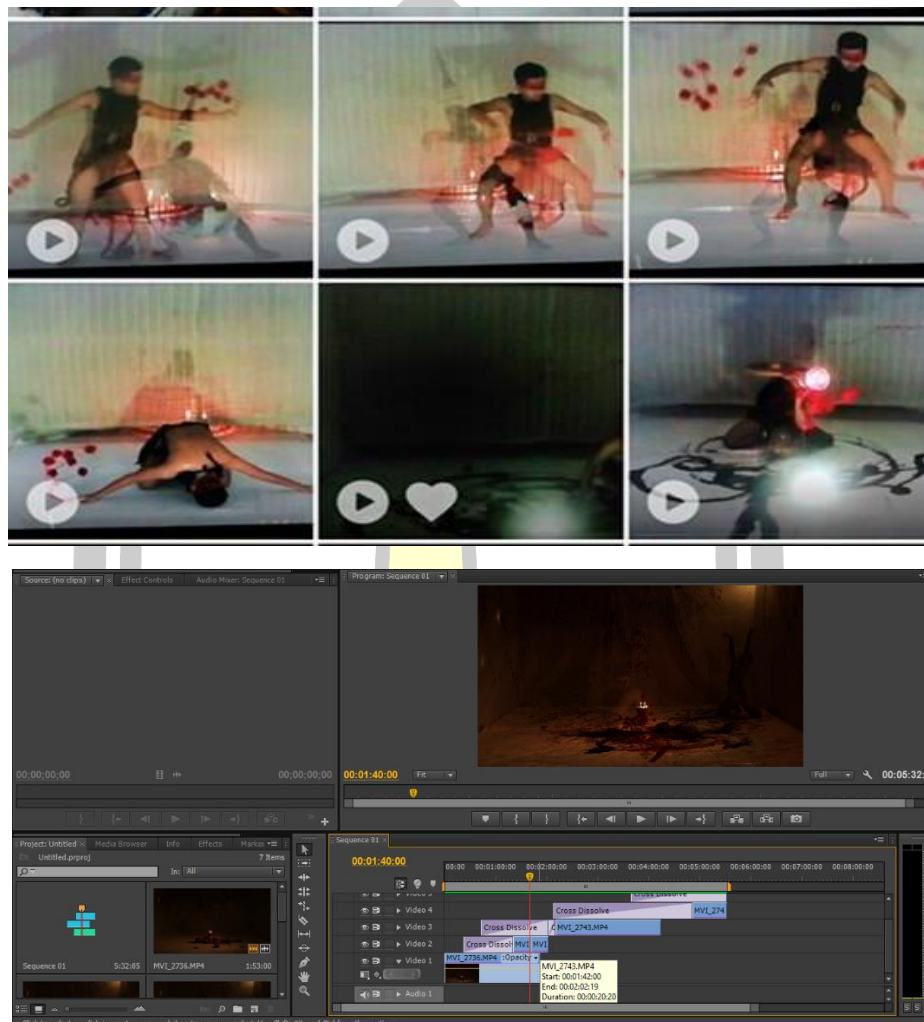
เริ่มต้นเคลื่อนไหวร่างกาย ตามอารมณ์ในขณะนั้น และ บันทึกภาพเคลื่อนไหว



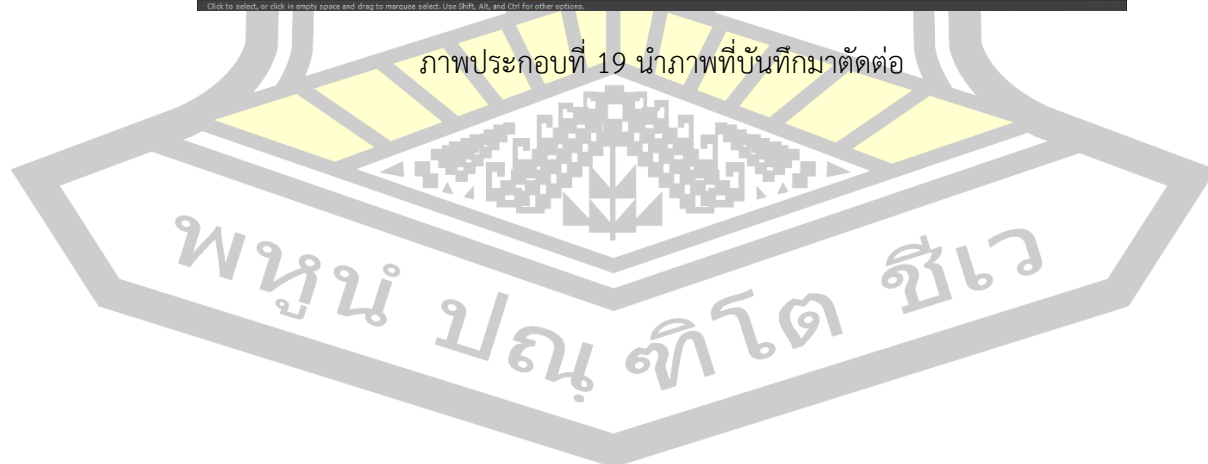
ภาพประกอบที่ 18 การแสดงสดเพื่อบันทึกภาพเคลื่อนไหว



3. การสร้างสรรค์ผลงานขั้นที่ 3



ภาพประกอบที่ 19 นำภาพที่บันทึกมาตัดต่อ

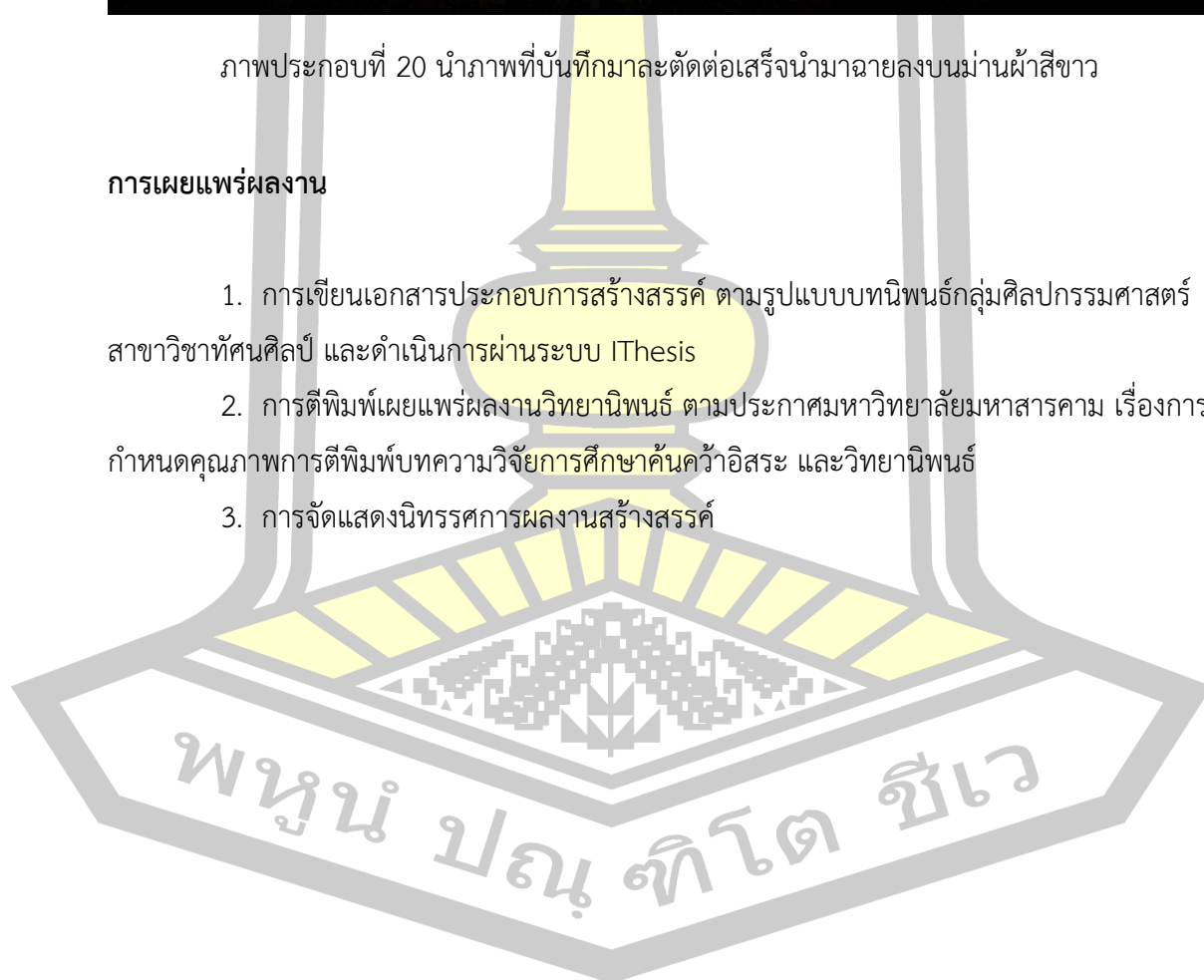




ภาพประกอบที่ 20 นำภาพที่บันทึกมาละติดต่อเสร็จนำมาฉายลงบนม่านผ้าสีขาว

การเผยแพร่ผลงาน

1. การเขียนเอกสารประกอบการสร้างสรรค์ ตามรูปแบบบทนิพนธ์กลุ่มศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาทัศนศิลป์ และดำเนินการผ่านระบบ IThesis
2. การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์ ตามประกาศมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เรื่องการกำหนดคุณภาพการตีพิมพ์บทความวิจัยการศึกษาค้นคว้าอิสระ และวิทยานิพนธ์
3. การจัดแสดงนิทรรศการผลงานสร้างสรรค์



บทที่ 4

ผลงานสร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรค์ เรื่อง จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้ดำเนินการตามกระบวนการสร้างสรรค์ตามลำดับ จนเสร็จสิ้นกระบวนการ จากนั้นนำมาสู่การวิเคราะห์ผลงานและเขียนเอกสารประกอบการสร้างสรรค์ เพื่อนำเสนอผลงานสร้างสรรค์แบบพรรณนาวิเคราะห์ มีภาพประกอบเพื่อให้เห็นถึงสัมฤทธิ์ผลของการสร้างสรรค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูล
2. ผลงานวิทยานิพนธ์
3. ผลการศึกษาข้อมูล

ผลการศึกษาข้อมูล

จากการดำเนินงานสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ สรุปได้ว่า ผลงานชุด จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน นั้น ด้านเนื้อหาเป็นการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพิธีกรรมการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยตามความเชื่อของคนอีสาน และการค้นรณแสวงหาแนวทางในการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงใน ก่อเกิดเป็นแบบแผนการประกอบพิธีกรรมผีฟ้าหมอลำทรง ที่บอกเล่าแนวความคิดในการสร้างสรรค์อันสะท้อนให้ข้อเท็จจริงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตจะต้องจำยอมให้สังขารอยู่ภายใต้สัจจะธรรมชีวิตการเกิดแก่เจ็บตายนั้นไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎเกณฑ์นี้ได้ความทุกข์ความเจ็บปวดทรมานกายความเจ็บปวดภายในจิตใจไม่มีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใด ๆ เข้ามาช่วยได้ การพึ่งพาผีฟ้าเทวดาเพื่อสร้างเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ การติดต่อสื่อสารกับผีเพื่อแสดงออกถึงความเคารพบูชา และการอ้อนวอนผีฟ้าเทวดาให้ปกป้องรักษาเป็นหนึ่งสุนทรียศาสตร์ที่ประโลมความทุกข์ความเจ็บปวดนั้นให้บรรเทาเบาบาง

โดยผู้สร้างสรรค์มีจุดประสงค์ที่จะถ่ายทอดอารมณ์เรื่องราวผ่านรูปแบบทางศิลปะในลักษณะของศิลปะการแสดงสด (Performance) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกเรื่องราวของการประกอบพิธีกรรมอันได้รับแรงบันดาลใจมาจากบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรมการเคลื่อนไหวท่วงท่าการร่ายรำดนตรีแสงเงาและเครื่องแต่งกายของผู้ประกอบพิธีกรรม

ด้านรูปแบบและเทคนิคในการสร้างสรรค์ผลงานผู้สร้างสรรค์ได้สร้างรูปทรงที่ได้แนวคิดจากการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) ผสมกับศิลปะการแสดงสด

(Performance Art)แสดงออกผ่านเรื่องราวของ การประกอบพิธีกรรมอันสะท้อนความเชื่อความคิดของผู้ประกอบพิธีกรรม โดยใช้วัสดุและกลวิธีการนำเสนอ องค์ประกอบต่าง ๆ ในบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายท่าทางการร่ายรำดนตรี แสง เงา อารมณ์ เครื่องแต่งกาย

ด้านของเทคนิคมีการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด(Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) การตัดต่อด้วยระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ฉายลงบนพื้นที่เฉพาะที่มีการเตรียมวัสดุรองรับ

ผลงานวิทยานิพนธ์

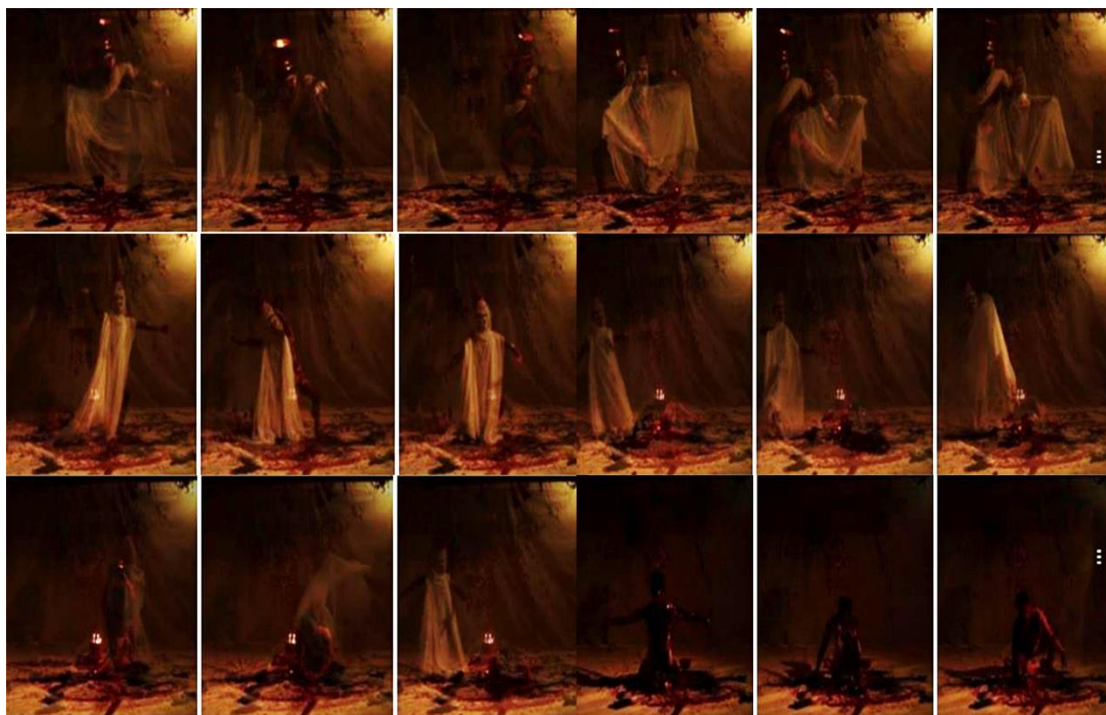
ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะที่ 1

แนวความคิด พิธีกรรมการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยตามความเชื่อของคนอีสาน และการดิ้นรนแสวงหาแนวทางในการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงใน ก่อเกิดเป็นแบบแผนการประกอบพิธีกรรมหมอลำทรง ที่บอกเล่าแนวความคิดในการสร้างสรรค์อันสะท้อนให้ข้อเท็จจริงให้เห็นว่าการดำเนินชีพอันต้องจำยอมให้สังขาร

รูปร่างและรูปแบบทางศิลปะ สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกผ่านเรื่องราวของ การประกอบพิธีกรรมอันสะท้อนความเชื่อความคิด ของผู้ประกอบพิธีกรรม โดยใช้วัสดุและกลวิธีการนำเสนอ

เทคนิค สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) ฉายทาบบนผ้าขาวบาง สร้างบรรยากาศแสงเงาความสลัว มีภาพเคลื่อนไหว ของผี และเทวดา ที่อยู่ในมโนทัศน์ของผู้สร้างสรรค์ แสดงเรื่องราวการปิดเป่า และการปักกุมครอง

ผลที่ปรากฏและการสื่อความหมาย การดำเนินชีพอันต้องจำยอมให้เป็นไปตามวัฏจักรของสังขาร การเข้าทรง หรือการบริกรรมร่างกาย ความคิด ความเชื่อ ให้เชื่อมโยงทางจิตกับภูตผี เทวดา ของหมอลำทรงนั้น ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดความหมายของการกระทำสิ่งเหล่านั้นเป็นการกำหนดจิตใจให้หนึ่ง มีสติ และ ทบทวนสิ่งต่างที่เป็น ปัจจัยหรือสาเหตุแห่งทุกข์ทางกาย ทางใจ และกำหนดจิตใจให้อยู่ภายใต้แบบแผนการปฏิบัติตน ในอยู่ในครรลองคลองธรรม ไม่ประมาทรู้จักประมาณตน เรียนรู้ที่จะอยู่ภายใต้สัจจะธรรมชีวิต เรียนรู้ว่าการเกิดแก่เจ็บตายนั้นไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎเกณฑ์นี้ได้ ความทุกข์ความเจ็บปวดทางกายความเจ็บปวดภายในจิตใจไม่มีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใด ๆ เข้ามาช่วยได้ การพึ่งพาผีฟ้าเทวดาเพื่อสร้างเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ



ภาพประกอบที่ 21 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 1

ชื่อผลงาน เข้าทรง

ขนาด แปรผันตามพื้นที่

เทคนิค ศิลปะการแสดงสด(Performance Art)

ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia)



ผลงานวิทยานิพนธ์ ระยะที่ 2

แนวความคิด ความเชื่อในอำนาจลึกลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่รวมทั้งความเชื่อ + ศรัทธา ในตัวบุคคล ถูกหล่อหลอมให้อยู่เคียงคู่กับวิถีชีวิตของคนอีสานมาตั้งแต่แรกเริ่ม กล่าวคือตั้งแต่ ลืมตา เกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ พิธีกรรมแรกๆที่เข้ามาอยู่ในชีวิตคือการ “อยู่กรรม” อันเป็นพิธีกรรมที่ว่า กันว่าเป็นการบอกกล่าวต่อเทวดาสีศักดิ์สิทธิ์ว่า บัดนี้มีคนเกิดขึ้นมาและขอให้ช่วยปกปักรักษาคุ้มครอง ทั้ง คนเกิดและคนคลอด ให้อยู่รอดปลอดภัย ปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้หนีไกล

รูปทรงและรูปแบบทางศิลปะ สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกผ่านเรื่องราวของ การประกอบ พิธีกรรมอันสะท้อนความเชื่อความคิด ของผู้ประกอบการพิธีกรรม โดยใช้วัสดุและกลวิธีการนำเสนอ

เทคนิค สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) ฉายทาบลงบนผนังสีขาว ที่สัญลักษณ์ของการคุ้มครอง ป้องกัน อันตราย บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเทวดา ที่เฉลิมฉลองการกำเนิดชีวิตใหม่ และการคุ้มกันปิด เป่าภัยอันตราย

ผลที่ปรากฏและการสื่อความหมาย เป็นการสร้างสรรค์ที่ต้องการที่จะถ่ายทอด เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเชื่อ และองค์ประกอบต่างๆ เกี่ยวกับพิธีกรรมการ “อยู่กรรม” การปิดเป่าปก คุ้มครองจากอำนาจสิ่งลึกลับ ผี เทวดา ผีบรรพบุรุษ เชื่อในอำนาจลึกลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งสร้าง ความเชื่อ + ศรัทธา เพื่อให้ชีวิตรอดพ้นจากบ่วงภัยพาล ทั้งหลายและมีชีวิตที่อยู่มั่นสุขนั่นเอง พิธีกรรมการ “อยู่กรรม” ถือเป็นหนึ่งในที่หลอมรวมเป็นหนึ่งจิตวิญญาณแก่ผู้สร้างสรรค์ ได้ซึมซับรับรู้ และฝังลึกในกายและจิตใจได้รับรู้ ได้เห็นและเชื่อว่าการ สิ่งเหล่านี้จะเกิดผลดี ต่อชีวิต ด้วยเหตุนี้ ผู้ สร้างสรรค์ จึงต้องการที่จะถ่ายทอด เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเชื่อ และองค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับ พิธีกรรมนี้





ภาพประกอบที่ 22 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 2

ชื่อผลงาน อยู่กรรม

ขนาด แปดพันตามพื้นที่

เทคนิค ศิลปะการแสดงสด (Performance Art)

ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia)

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระยะที่ 3

แนวความคิด ผู้สร้างสรรค์ต้องการสะท้อนสังคมของชีวิตการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎเกณฑ์นี้ได้ ความทุกข์ ความเจ็บปวดทางกาย ความเจ็บปวดภายในจิตใจ ไม่มีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใด ๆ เข้ามาช่วย เราจึงต้องพึ่งพาผีฟ้า เทวดา สร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ติดต่อสื่อสาร กับผี การร้องล่ำร่ายรำเพื่อ แสดงออกถึง ความเคารพบูชาและการอ่อนน้อม ผีฟ้าเทวดา ให้ปกป้องรักษา เป็นหนึ่งสุนทรียศาสตร์ ที่ประโลมความทุกข์ความเจ็บปวดนั้นให้บรรเทาเบาบาง

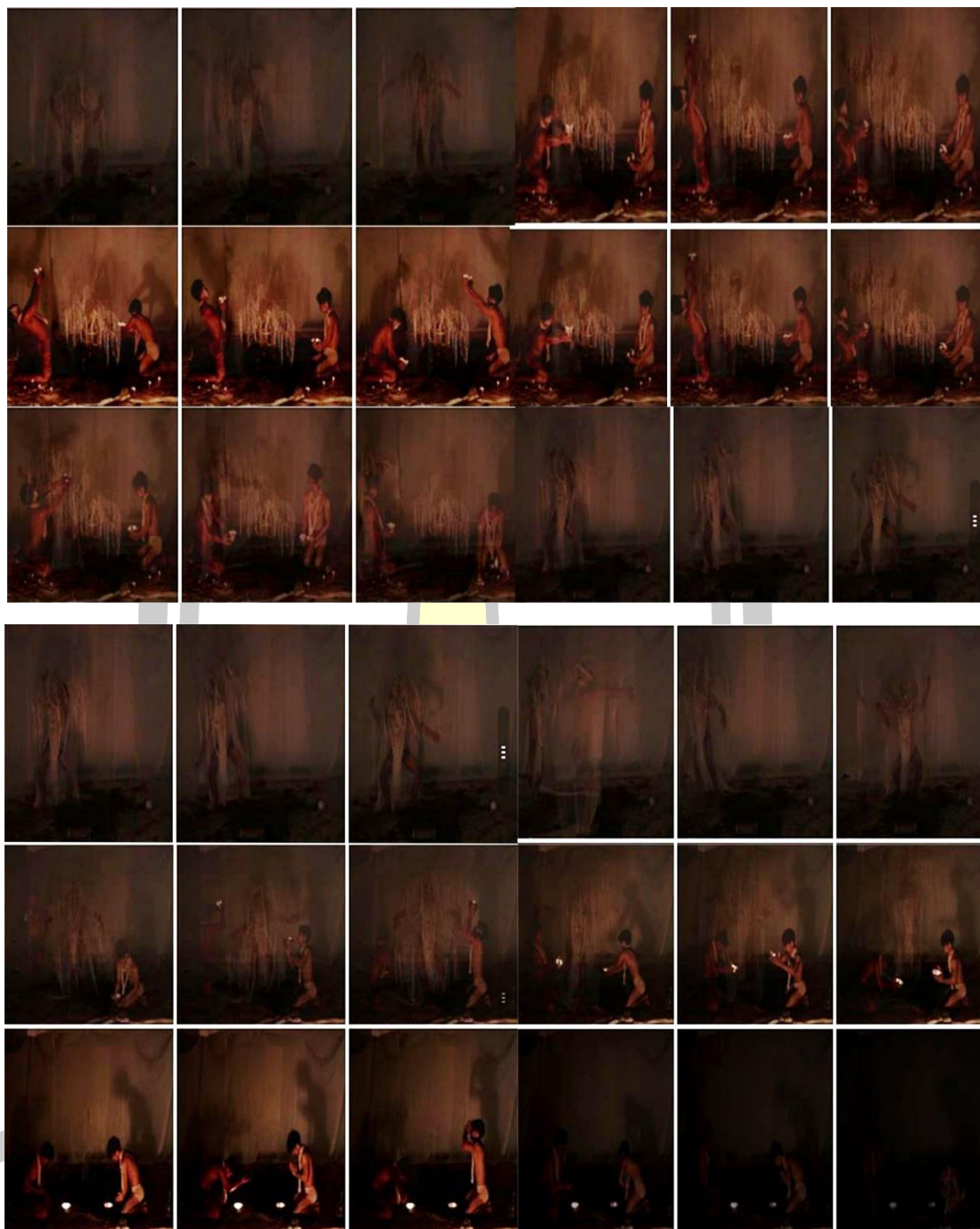
รูปทรงและรูปแบบทางศิลปะ สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia)

เทคนิค สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกผ่านเรื่องราวของ การประกอบพิธีกรรมอันสะท้อนความเชื่อความคิด ของผู้ประกอบพิธีกรรม โดยใช้วัสดุและกลวิธีการนำเสนอ

ผลที่ปรากฏและการสื่อความหมาย ความเชื่อความศรัทธา Believe การยอมรับว่าสิ่งต่างๆที่ก่อเกิดขึ้น นั้นเป็นผลดีในการยึดถือปฏิบัติตามถือเป็นเหตุของครองแก่คนทุกรุ่น มีการสร้างสรรค์รูปแบบของพิธีกรรม

การฟ้อนรำ ประกอบการขับลำ การประพันธ์บทกลอนเพื่อใช้ในการสื่อสารกับสิ่งเร้นลับ ของคนอีสานกลุ่มนี้คือการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับว่า สิ่งเร้นลับเหล่านั้นคือความจริงหรือเป็นสิ่งที่ คนอีสานไว้วางใจ และสร้างเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อ นั้นไว้ในรูปแบบของ ความเป็นนามธรรมทางความคิด ความรู้สึก เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อที่ไม่จำเป็นต้องมีข้อเท็จจริงใดๆตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์





ภาพประกอบที่ 23 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 3

ชื่อผลงาน หมอทรงผี

ขนาด แปดนิ้วตามพื้นที่

เทคนิค ศิลปะการแสดงสด (Performance Art)

ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia)

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระยะที่ 4



ภาพประกอบที่ 24 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 4

ผลงาน ปิ่นปัว

ขนาด แปรผันตามพื้นที่

เทคนิค ศิลปะการแสดงสด (Performance Art)

ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia)

จากการดำเนินงานสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ สรุปได้ว่า ผลงานวิทยานิพนธ์ชุด จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน นั้น ด้านเนื้อหาเป็นการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับพิธีกรรมการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยตามความเชื่อของคนอีสาน และการค้นคว้าแสวงหาแนวทางในการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงใน ก่อเกิดเป็นแบบแผนการประกอบพิธีกรรมผีฟ้าหมอลำทรง ที่บอกเล่าแนวความคิดในการสร้างสรรค์อันสะท้อนให้ข้อเท็จจริงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตจำเป็นต้องจำยอมให้สังขารอยู่ภายใต้สัจจะธรรมชีวิตการเกิดแก่เจ็บตายนั้นไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎเกณฑ์นี้ได้รับความทุกข์ความเจ็บปวดทรมานกายความเจ็บปวดทรมานใจไม่มีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใดๆเข้ามาช่วยได้ การพึ่งพาผีฟ้าเทวดาเพื่อสร้างเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ การติดต่อสื่อสารกับผีเพื่อแสดงออกถึงความเคารพบูชาและการอ่อนน้อมผีฟ้าเทวดาให้ปกป้องรักษาเป็นหนึ่งในสุนทรียศาสตร์ที่ประโลมความทุกข์ความเจ็บปวดนั้นให้บรรเทาเบาบาง

โดยผู้สร้างสรรค์มีจุดประสงค์ที่จะถ่ายทอดอารมณ์เรื่องราวผ่านรูปแบบทางศิลปะในลักษณะของศิลปะการแสดงสด (Performance) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกเรื่องราวของการประกอบพิธีกรรมอันได้รับแรงบันดาลใจมาจากบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรมเคลื่อนไหวท่วงท่าการร่ายรำดนตรีแสงเงาและเครื่องแต่งกายของผู้ประกอบพิธีกรรม

ด้านรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานผู้สร้างสรรค์ได้สร้างรูปทรงที่ได้แนวคิดจากการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกผ่านเรื่องราวของ การประกอบพิธีกรรมอันสะท้อนความเชื่อความคิด ของผู้ประกอบพิธีกรรม โดยใช้วัสดุและกลวิธีการนำเสนอ องค์ประกอบต่างๆในบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรมเคลื่อนไหวท่วงท่าการร่ายรำดนตรี แสง เงา อารมณ์ เครื่องแต่งกาย

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับกัน การบำบัดรักษา ด้วย การรำผีฟ้า หมอลำทรง ของคนอีสาน ในด้านต่าง ๆ เช่น องค์ประกอบ ในพิธีกรรม ความเชื่อ การตีความความหมาย ท่วงท่าในการร่ายรำบรรยากาศ ดนตรี

ด้านเทคนิคในด้านของเทคนิคมีการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia)

ด้านพัฒนาการการสร้างสรรค์จากการดำเนินงานสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้สรุปได้ว่าในการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชุด จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน ทำให้ผู้สร้างสรรค์สามารถเข้าใจถึงกระบวนการในการสร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างจากผลงานก่อนช่วงการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ซึ่งก่อนหน้านี้ผู้สร้างสรรค์ไม่ได้ให้ความสำคัญในแง่ของรูปแบบและเทคนิคในการสร้างสรรค์ที่ตัวผู้สร้างสรรค์เองพึงจะต้องให้ความสำคัญเรียนรู้และฝึกฝนเพื่อพัฒนามาเป็นปรับใช้ในผลงานช่วงวิทยานิพนธ์ทำให้ผลงานในช่วงก่อนวิทยานิพนธ์ของผู้สร้างสรรค์นั้นเป็นเสมือนการทดลองในต้นเทคนิครูปแบบรวมไปถึงเรื่องราวที่ผู้สร้างสรรค์ต้องนำมาวิเคราะห์แนวความคิดเพื่อหาเรื่องราว

ที่จะนำเสนอใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์และพัฒนารูปแบบที่จะเลือกนำเสนอเรื่องราวของ จิตวิญญานแห่งพิธีกรรมอีสาน ซึ่งมีลักษณะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวในตัวผลงานแต่ละชิ้นและหามุมมองใหม่ให้ผลงานที่สร้างสรรค์มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวสามารถพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ในช่วงศิลปนิพนธ์จำนวน 4 ชิ้นและต้องศึกษาในเรื่องของรูปแบบเพิ่มเติมการจัดองค์ประกอบมุมมองและเรื่องราวที่ผู้สร้างสรรค์จะนำเสนอแง่มุมใดมานำเสนอเพื่อตอบสนองต่อแนวความคิดของการสร้างสรรค์ต่อไป



บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรค์ผลงานเรื่อง จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน มีจุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ สรุปผลการสร้างสรรค์ การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์
2. สรุปผลและอภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์

1. เพื่อศึกษา เพื่อศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวกับ การบำบัดรักษา ด้วย การรำผีฟ้า หมอลำทรงของคนอีสานในด้านต่าง ๆ เช่น องค์ประกอบ ในพิธีกรรม ความเชื่อ การตีความความหมาย ท่วงท่าในการรำรำ บรรยากาศ ดนตรี

2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกผ่านเรื่องราวของ การประกอบพิธีกรรมอันสะท้อนความเชื่อความคิด ของผู้ประกอบพิธีกรรม โดยใช้วัสดุและกลวิธีการนำเสนอ องค์ประกอบต่าง ๆ ในบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายท่วงท่าการรำรำดนตรี แสง เงา อารมณ์

สรุปผลและอภิปรายผล

สร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์เรื่อง จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน สรุปผลได้ดังนี้ที่มาของแรงบันดาลใจจากพลังแห่งความเชื่อความศรัทธา ที่ถูกหลอมรวมกลายเป็นหนึ่งจิตวิญญาณที่ผู้สร้างสรรค์ได้สัมผัสรับรู้ และฝังลึกในกายและจิตใจ ผ่านกระบวนการสังสมสืบสาน มาเป็นเวลายาวนาน ที่ได้รับรู้ ได้เห็นและเชื่อว่าการ ทำสิ่งเหล่านี้หรือคิดคล้ายตามมีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งเหล่านี้แล้วนั้น จะเกิดผลดี ต่อชีวิต ด้วยเหตุนี้ ผู้สร้างสรรค์ จึงต้องการที่จะถ่ายทอด เรื่องราวที่เกี่ยวกับความคิด และองค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับพิธีกรรม การบำบัดรักษา ความเจ็บป่วย และการดิ้นรนแสวงหาแนวทางในการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ของคนอีสานในรูปแบบการประกอบพิธีกรรมผีฟ้า หมอลำทรง

1. ที่มาของแรงบันดาลใจ ในการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ของคนอีสานในรูปแบบ การประกอบพิธีกรรมผีฟ้า หมอลำทรง บอกเล่าแนวความคิดในการสร้างสรรค์ อันสะท้อนให้ ข้อเท็จจริงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตอันต้องจำยอมให้สังขาร อยู่ภายใต้ สังขารชีวิตการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นไม่มีผู้ใด อยู่เหนือกฎเกณฑ์นี้ได้ ความทุกข์ ความเจ็บปวดทรมานทางกาย ความเจ็บปวดทรมานในจิตใจ ไม่มีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใด ๆ เข้ามาปิดเป่า บรรเทา คนอีสานเชื่อในเรื่องของอำนาจสิ่งลี้ลับ ผี เทวดา ผีบรรพบุรุษ เชื่อในอำนาจลึกลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นอิทธิพลจากความเชื่อแบบเทวนิยม ตามแบบอินเดียโบราณ รวมทั้งความเชื่อ + ศรัทธา

2. แนวความคิด เรื่องราวที่เกี่ยวกับพิธีกรรมการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยตามความเชื่อของ คนอีสาน และการดิ้นรนแสวงหาแนวทางในการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงใน ก่อเกิดเป็นแบบ แผนการประกอบพิธีกรรมผีฟ้าหมอลำทรง ที่บอกเล่าแนวความคิด ของคนอีสานกลุ่มนี้คือการสะท้อน ให้เห็นถึงการยอมรับว่า สิ่งเร้นลับเหล่านั้นคือความจริง หรือเป็นสิ่งที่ คนอีสานไว้วางใจ และสร้างเป็น สัญลักษณ์ทางความเชื่อ นั้นไว้ในรูปแบบของ ความเป็นนามธรรมทางความคิด ความรู้สึก เป็น สัญลักษณ์ของความเชื่อที่ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีข้อเท็จจริงใด ๆ ตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ทั้ง เป็นการตั้งคำถามและการหาคำตอบต่อสิ่งเหล่านี้ว่า ความศรัทธาในสิ่งเหล่านั้นเอง คือการครอบงำ หรือเป็นการคุ้มครอง ความมั่งคั่งหรือเป็นการยึดมั่นในความศรัทธา โดยถือเป็นการแสวงหาความเป็นจริงจากเรื่องราวที่ฝังแน่นภายในจิตใจ นำไปสู่กระบวนการถ่ายทอดแนวคิดที่แฝงเร้นด้วย จินตนาการ สร้างเป็นจินตภาพเพื่อนำมาเป็นสื่อแสดงสัญลักษณ์แทนอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และผสมกับประสบการณ์ที่สัมผัสมาของผู้สร้างสรรค์

โดยผู้สร้างสรรค์มีจุดประสงค์ที่จะถ่ายทอดอารมณ์เรื่องราวผ่านรูปแบบทางศิลปะในลักษณะ ของศิลปะการแสดงสด (Performance) ผสมกับสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงออกเรื่องราวของ การประกอบพิธีกรรมอันได้รับแรงบันดาลใจมาจากบรรยากาศขณะประกอบพิธีกรรมเคลื่อนไหว ท่วงท่าการรำร่ายดนตรีแสงเงาและเครื่องแต่งกายของผู้ประกอบพิธีกรรม

3. ด้านรูปทรงและรูปแบบทางศิลปะ มีลักษณะเป็นงานศิลปะการแสดงสด เพื่อเป็นสื่อใน การถ่ายทอดห้วงอารมณ์ ของผู้สร้างสรรค์ โดยการอาศัยแรงบันดาลใจและการสร้างอารมณ์จาก สถานการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการ วางแนวความคิดในการแสดงออกนั้น ๆ

4. ด้านเทคนิค สร้างสรรค์โดยใช้รูปแบบทางศิลปะการแสดงสดประกอบการฉายวีดิทัศน์ แสดงออกผ่านภาพจากมโนทัศน์ ว่าด้วยเรื่องของจินตนาการ ฉายกระทบบนพื้นผิวของผ้าขาว ที่ช่วยให้ บรรยากาศของพื้นที่นั้น ๆ แลดูมีการเคลื่อนไหวของ สิ่งเร้นลับ วิญญาณ ผี เทวดา เรื่องราวของการ ประกอบพิธีกรรม อันสะท้อนความเชื่อ ความคิด ของผู้ประกอบพิธีกรรม

ด้านพัฒนาการการสร้างสรรคจากการดำเนินงานสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้สรุปได้ว่าการ สร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชุด จิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน ทำให้ผู้สร้างสรรค์สามารถเข้าใจถึง

กระบวนการในการสร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างจากผลงานก่อนช่วงการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ ซึ่งก่อนหน้านี้ผู้สร้างสรรค์ไม่ได้ให้ความสำคัญในแง่ของรูปแบบและเทคนิคในการสร้างสรรค์ที่ตัวผู้สร้างสรรค์เองพึงจะต้องให้ความสำคัญเรียนรู้และฝึกฝนเพื่อพัฒนาเป็นปรับใช้ในผลงานช่วงวิทยานิพนธ์ทำให้ผลงานในช่วงก่อนวิทยานิพนธ์ของผู้สร้างสรรค์นั้นเป็นเสมือนการทดลองในด้านเทคนิครูปแบบรวมไปถึงเรื่องราวที่ผู้สร้างสรรค์ต้องนำมาวิเคราะห์แนวความคิดเพื่อหาเรื่องราวที่จะนำเสนอใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์และพัฒนารูปแบบที่จะเลือกนำเสนอเรื่องราวของจิตวิญญาณแห่งพิธีกรรมอีสาน ซึ่งมีลักษณะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวในตัวผลงานแต่ละชิ้นและหามุมมองใหม่ให้ผลงานที่สร้างสรรค์มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวสามารถพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ในช่วงวิทยานิพนธ์จำนวน 4 ชิ้นและต้องศึกษาในเรื่องของรูปแบบเพิ่มเติมการจัดองค์ประกอบมุมมอง และเรื่องราวที่ผู้สร้างสรรค์จะนำเอาแง่มุมใดมานำเสนอเพื่อตอบสนองต่อแนวความคิดของการสร้างสรรค์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในวิทยานิพนธ์ชุดนี้ มีภูมิหลังทางเรื่องที่มีความน่าสนใจ เป็นลักษณะเฉพาะ และกระบวนการถ่ายทอดแนวคิด เทคนิค ในรูปแบบการนำเสนอมีความต่างออกไปจากรูปแบบการประกอบพิธีกรรมแบบที่เป็นขนบแบบแผนดั้งเดิม ด้วยการนำเสนอให้เกิดมุมมองของสิ่งที่อยู่ในความรู้สึกนึกคิดที่เป็นนามธรรม ทางความรู้สึก สร้างสรรค์ให้เกิดเป็นรูปธรรมทางทัศนธาตุ โดยการจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ แบบทัศนศิลป์ ผู้สร้างสรรค์สามารถนำสื่อมัลติมีเดียมาจัดการในเรื่องของการสร้างมิติทับซ้อนของบรรยากาศของพิธีกรรม การบ่าวาง เช่นสรวง รวมไปถึงการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านการแสดงสด (Performance) ได้ดี หากแต่การแตกแนวคิดในการถ่ายทอด ควรที่จะมีการกำหนดทิศทางของเรื่องราวที่ถูกตีความจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต และเล่าผ่านความเป็นไปหรือการผันแปรไปของสิ่งที่เป็นามธรรมของความต้องการทางจิตใจของ จากกลุ่มคนที่ยังคงมีความเชื่อในสิ่งเร้นลับเหล่านั้นอยู่ หรือแม้แต่ปัจจัยทางความคิด ที่ความเชื่อดั้งเดิมถูก ทักล้าง ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ หรือ ความต้องการอันเป็นในทางวัตถุนิยม เพื่อตอบสนองกิเลสของผู้คนในปัจจุบัน และนำมาสร้างสรรค์ เนื้อหาของงาน ที่สะท้อนมุมมองของความเป็นอดีตและปัจจุบัน ที่มีความจริงที่แตกต่างกัน

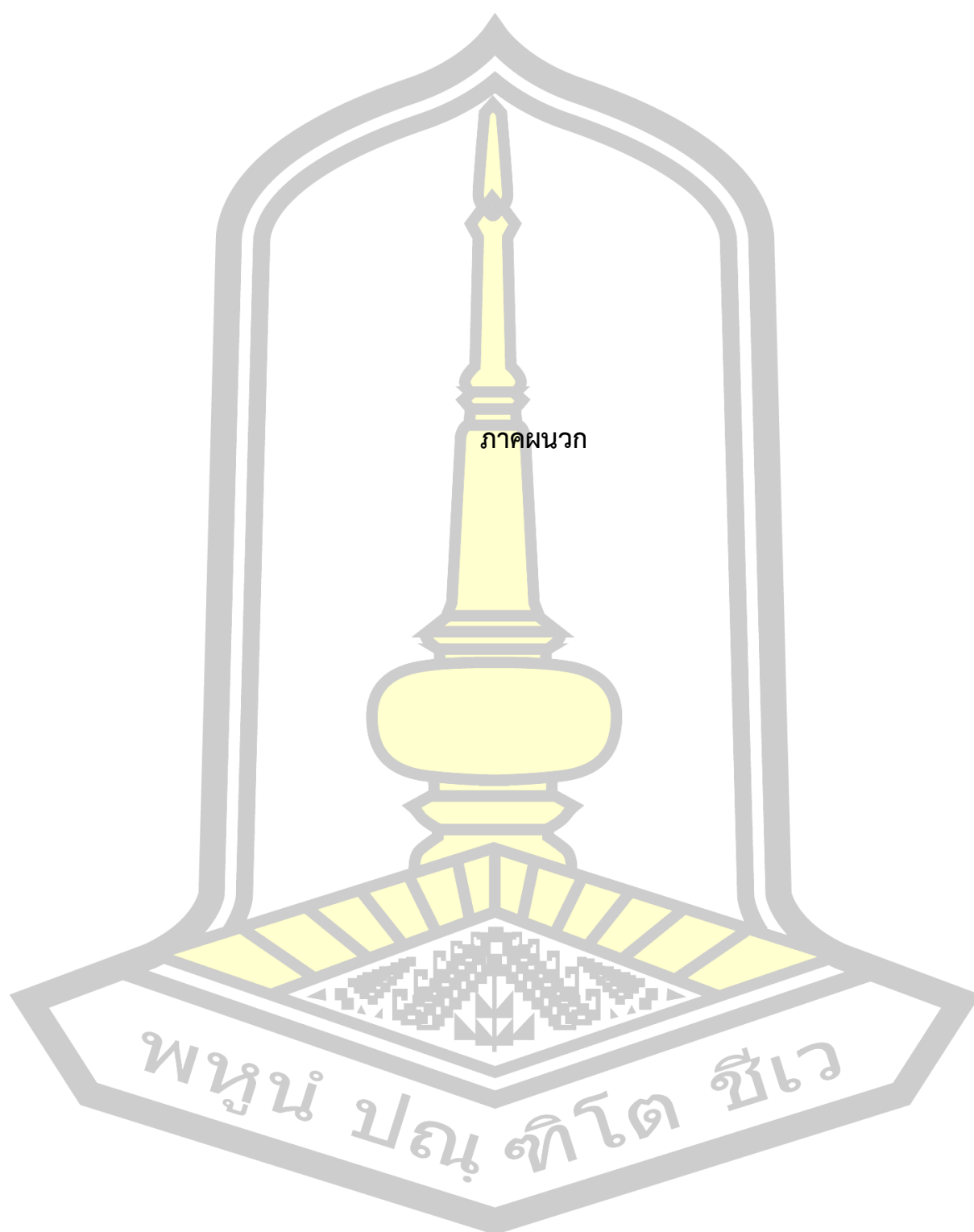
บรรณานุกรม

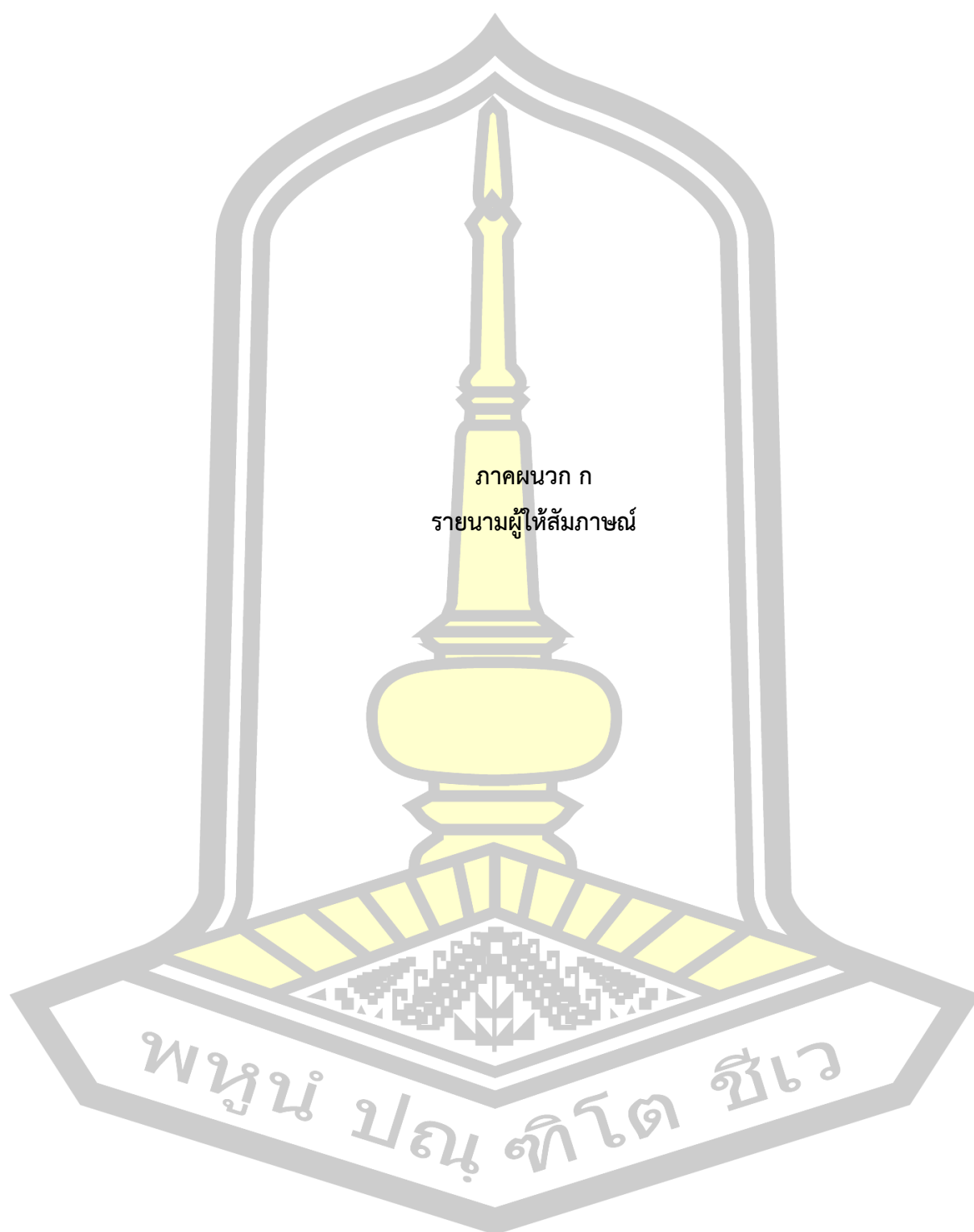


บรรณานุกรม

- จรีรัตน์ ทวยสม, (2554), *รอยวัฒนธรรมอีสาน. ศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 3* (ฉบับที่ 2), 51-52.
- จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, (2545), *โลกศิลปะศตวรรษที่ 20*, กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ชลูด นิ่มเสมอ, (2553), *องค์ประกอบของศิลปะ*, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, (2546), *ศิลปะสู่สังคม*, กรุงเทพมหานคร : คณะศิลปกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์
- ดวงสมร ประทุมลี, (2562), *ท้องถิ่นน่าอยู่ชนเผ่าภูไท*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://leo-jung.blogspot.com/2013/01/blog-post_5819.html. [20 กุมภาพันธ์ 2562]
- ท้องถิ่นน่าอยู่ชนเผ่าภูไท*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://leo-jung.blogspot.com/2013/01/blog-post_5819.html. [20 กุมภาพันธ์ 2562]
- ธารอักษร. โกสุมสายใจ, (2544), *รอยวัฒนธรรมอีสาน*, ขอนแก่น : ศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่นปีที่ 3 (ฉบับที่ 2), 51-52.
- ธีระ ปาลเปรม, (2560), *ศิลปะวิสัย*, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 37 (ฉบับที่ 3), 151.
- ปรีชา เกาทอง, (2559), *เอกสารประกอบการบรรยายในงานสัมมนาวิชาการ 40 ปีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติและนานาชาติ 22-24 สิงหาคม 2559*, มหาสารคาม : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- พีระพงษ์ กุลพิศาล, (2546), *มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปศึกษา*, กรุงเทพมหานคร

พูน ปณ จิตโต ชีเว





รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

เจตีย์ ฤทธิ์เรือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ภัทรวิทย์ บุญพรม เป็นผู้สัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์
จังหวัดกาฬสินธุ์
พระพงศ์ แสนไสย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ภัทรวิทย์ บุญพรม เป็นผู้สัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์
คณะศิลปกรรมศาสตร์



ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นายภัทรวิทย์ บุญพร
วันเกิด วันที่ 05 ธันวาคม พ.ศ. 2534
สถานที่เกิด อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 107 หมู่ 3 ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี
รหัสไปรษณีย์ 41160
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2557 ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ศป.บ.) สาขาทัศนศิลป์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2563 ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ศป.ม.) สาขาทัศนศิลป์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ จิต ชีวะ